

Prava roditelja djece predškolskog uzrasta

Zeman, Stela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:374959>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

STELA ZEMAN
PRAVA RODITELJA DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA
Diplomski rad

Pula, rujan 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

STELA ZEMAN

PRAVA RODITELJA DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Diplomski rad

JMBAG: 0303083779 , izvanredni student

Studijski smjer: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Građanski odgoj i obrazovanje

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, rujan 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Stela Zeman, kandidatkinja za magistru primarnog odgoja i obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica _____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Stela Zeman dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom Prava roditelja djece predškolskog uzrasta koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis _____

Sadržaj

1. UVOD	1
2. DIJETE I PREDŠKOLSKO RAZDOBLJE DJETETA	2
2.1. Razvoj djeteta predškolske dobi	2
2.1.1. Razvoj motorike	2
2.1.2. Razvoj spoznaje	3
2.1.3. Razvoj govora	4
2.1.4. Emocionalni i socijalni razvoj	4
3. ODGOJ U OBITELJI	6
4. RODITELJSTVO I RODITELJSKA ODGOVORNOST	7
4.1. Roditeljska odgovornost u slučaju razvoda braka	8
4.2. Uloga društva u podršci predškolske djece	8
5. PRAVA RODITELJA PREMA KONVENCIJI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA	10
6. PRAVA RODITELJA	11
6.1. Prava roditelja u Obiteljskom zakonu	11
6.1.1. Roditeljska skrb	12
6.1.2. Ostvarivanje roditeljske skrbi i mirovanje ostvarivanja roditeljske skrbi	14
6.1.3. Ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom	15
7. PRAVA RODITELJA U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA	16
8. PRAVA RODITELJA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	18
8.1. Pravo na smještaj roditelja uz dijete za vrijeme liječenja	19
8.2. Rana intervencija	19
8.3. Roditelj njegovatelj	20
9. PRAVA SAMOHRANIH RODITELJA	21
10. RODITELJSKI DOPUST I PRAVA RODITELJA NA RADNOM MJESTU	22
11. ANALIZA NORMATIVNE OSNOVE ZAŠTITE PRAVA RODITELJA	25

11.1. Usporedba nacionalnog zakona s međunarodnim standardima	25
11.2. Primjer dobre prakse u podršci roditeljstvu	27
12. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	29
12.1. Cilj istraživanja.....	29
12.2. Problemi istraživanja.....	29
12.3. Uzorak	29
12.4. Instrument	31
12.5. Postupak	31
12.6. Analiza i obrada podataka	32
12.7. Rezultati istraživanja i interpretacija.....	32
12.7.1. Mišljenje roditelja o njihovim pravima	32
12.7.2. Mišljenje roditelja o ostvarivanju prava i podrške	36
13. ZAKLJUČAK.....	43
14. LITERATURA	45
15. POPIS SLIKA	48
16. PRILOZI.....	49
SAŽETAK	52
SUMMARY	53

1. UVOD

Roditeljska prava predstavljaju temelje za razvoj njihova djeteta, posebno u ranoj fazi djetetova života. Unutar predškolske faze života, djeca prolaze kroz ključne faze emocionalnog, kognitivnog i socijalnog razvoja, što zahtijeva pažnju i podršku roditelja. Zbog toga je neophodno da roditelji imaju jasno definirana prava i odgovornosti kako bi mogli pružiti podršku djeci i usmjeriti ih k pravilnom razvoju.

Prava roditelja mogu uključivati pravo na informiranost o razvoju i napretku djeteta, pravo na aktivno sudjelovanje u donošenju odluka vezanih uz odgoj i obrazovanje, zdravlje, skrb, kontakt s djetetom, upravljanju imovinom djeteta te pravo na stručnu podršku i društva u cjelini. Navedena prava osiguravaju da se djetetove potrebe i interesi stavljaju u prvi plan.

Prava roditelja regulirana su različitim zakonskim okvirima ali i međunarodnim konvencijama, što dodatno naglašava važnost prava. Pravni okviri kojima su određena prava roditelja trebaju biti fleksibilni da odgovore na izazove roditeljstva i obiteljske situacije ali i dovoljno regulirani da zaštite dobrobit djeteta.

U sklopu rada bit će analizirani odgovori roditelja. Cilj istraživanja bio je istražiti u kojoj su mjeri roditelji upoznati s pravima roditelja i podrškom roditeljstvu. Kao instrument za potrebe istraživanja korišten je strukturirani intervju sastavljen od sedam pitanja.

2. DIJETE I PREDŠKOLSKO RAZDOBLJE DJETETA

Predškolsko razdoblje obuhvaća godine od rođenja do djetetovog polaska u školu (do oko šeste ili sedme godine života). Ključno je za dijete jer se postavljaju temelji za tjelesni, kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj. To razdoblje stavlja različite izazove pred dijete, ali i roditelje jer su oni osobe koje trebaju djetetu pomoći da se razvije u emotivno stabilnu i zdravu osobu. Jurčević-Lozančić (2005) navodi kako predškolsko doba možemo tumačiti kao dvije povezane cjeline:

1. rano djetinjstvo – od prve do treće godine djetetova života
2. predškolska dob – od treće do šeste godine.

Predškolska dob smatra se razdobljem u kojem dijete svakodnevno otkriva nove prilike i spoznaje. U nastavku će biti prikazane karakteristike razvoja u najvažnijim područjima:

1. razvoj motorike
2. razvoj spoznaje
3. razvoj govora
4. emocionalni i socijalni razvoj (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004).

2.1. Razvoj djeteta predškolske dobi

2.1.1. Razvoj motorike

Razvoj motorike odnosi se na sposobnost djeteta pri korištenju svoga tijela za kretanje i manipuliranje predmetima. Motorički razvoj odvija se određenim redoslijedom, ovisno o razvojnim načelima. Rane motoričke aktivnosti čine temelj za razvoj osnovnih pokreta i prirodnih oblika kretanja koji se pojavljuju u dobi između druge i sedme godine. U osnovne pokrete ubrajaju se pokreti za: kretanje, održavanje ravnoteže i baratanje predmetima (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004).

Djetetu treba dopustiti dovoljno vremena da usavrši svoje motoričke sposobnosti jer da bi se isti skladno izvodili može proći i do nekoliko godina (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004). Glavne vještine razvijaju se kroz tri faze. Prva faza je *početna faza* gdje se javlja gruba koordinacija i osnove kretanja. Iduća je *osnovna ili prijelazna faza*

unutar koje koordinacija postaje finija i pokreti kontroliraniji. Posljednja faza, to jest *zrela faza* je ta u kojoj su pokreti toni i uklopljeni u neku radnju. No, kakvi će biti ti pokreti i kretanje djeteta određuju motoričke sposobnosti. Sedam osnovnih motoričkih sposobnosti jesu: ravnoteža, koordinacija, snaga, brzina, gipkost, preciznost i izdržljivost (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004:16). Za razvoj motorike vrlo je bitna motivacija za aktivnošću i kretanjem. Veliku ulogu u tome imaju odrasle osobe iz djetetove okoline.

2.1.2. Razvoj spoznaje

Spoznajni ili kognitivni razvoj odnosi se na mentalne procese uz koje dijete pokušava razumjeti sve ono što ga okružuje. Kroz aktivno djelovanje kao što je kretanje i baratanje predmetima dijete opaža njihove međusobne odnose. Djetetu je potrebno djelovanje odrasle osobe koja će mu pomoći u objašnjavanju, imenovanju, lakšem shvaćanju stvari i pojava.

Piaget je opisao četiri razvojna razdoblja mišljenja djeteta¹. Prvo razdoblje je senzomotorno razdoblje (0-2 godine). Unutar ovog razdoblja dijete ne razlikuje sebe od okoline. No, razvijaju se neka od postignuća, a ona su: vježbanje refleksa, razvoj shema, otkrivanje, namjerno ponašanje, istraživanje i mentalno predočivanje. Drugo razdoblje nazvano je predoperacijsko (2-6), a karakterizira ga sve više korištenja simbola. Dijete koristi brojeve i riječi, no i dalje nisu razvijene operacije mišljenja. Tri bitne karakteristike ovog razdoblja jesu:

1. egocentrizam – sebe postavlja u središte, ne razumije potrebe i osjećaje drugih
2. centracija – usredotočeno je samo na jedno
3. nemogućnost očuvanja količine.

Iduće jest razdoblje konkretnih operacija (6-11 godina) gdje se javlja razvoj logičkog rješavanja problema. Nakon 11. godine dolazi do perioda formalnih operacija unutar kojih se razvija i apstraktno mišljenje. Unutar spoznajnog razvoja dolazi do promjena od potpunog nepoznavanje sebe i okoline do složenih integriranih radnji (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004).

¹ Pristupljeno 29.6.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/piaget-jean>

2.1.3. Razvoj govora

Odmah pri rođenju svako zdravo dijete ima glasovne mogućnosti kako bi naučilo govoriti. U realizaciji istog od velike je važnosti djetetova obitelj.

Razvoj govora odvija se kroz pet aspekata: glasovni razvoj, semantički razvoj, razvoj gramatike, komunikacijski razvoj i razvoj znanja o govoru. Uz navedeno govor se prati i kroz dva razdoblja. Prvo razdoblje naziva se predverbalno i traje od rođenja do prve izgovorene smislene riječi. Dijete se glasa krikom, plačem i gukanjem. Prvo glasanje nije komunikacijski usmjereno, no u najvećoj mjeri majka, ali i druga bliska okolina, treba shvaćati zvukove kao određene signale. Dijete, to jest dojenče vrlo brzo uspostavlja slušnu kontrolu pod time se misli na intenzitet glasa i visine (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004).

Prve riječi javljaju se od oko 10 do 18 mjeseci djetetove starosti te time započinje drugo, to jest verbalno razdoblje. Na početku dijete komunicira rabeći holofraze (rečenice od jedne riječi), no uz korištenje gesta i mimika ono biva shvaćeno. Najčešće krajem druge godine dijete oblikuje prvu rečenicu, a u razdoblju od šest ili sedam godina ono ima čistu artikulaciju i služi se svim vrstama rečenica (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004).

2.1.4. Emocionalni i socijalni razvoj

Uz ranije navedena područja razvoja dijete razvija i odnose prema samome sebi, ali i drugima iz svoje okoline. Ono izražava emocije kako bi okolini prikazalo svoje potrebe i stupilo u odnos s njima. Šest glavnih emocija su: strah, veselje, tuga, ljutnja gađenje i iznenađenje².

Unutar socijalnog i emocionalnog razvoju promatraju se sljedeće djetetove razvojne osobine i procesi:

1. temperament
2. emocionalni razvoj u izražavanju vlastitih i razumijevanju emocija drugih

²Pristupljeno 29.6.2024. https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/mentalno_zdravlje/vrste-emocija-mogu-pomoci-a-mogu-bit-i-destruktivne-i-mnogi-bjeze-od-njih-psihologinja-otkriva-sve-o-njima-i-kamo-vodi-njihovo-izbjegavanje

3. privrženost

4. razumijevanje pojma o sebi odnosa s drugima

5. vladanje sobom

6. razvoj društvenosti (Starč, Čudina Obradović i sur., 2004).

Ovaj dio razvoja vrlo je važan za razvoj djetetove ličnosti. Dijete uči opažanjem. No, najvažniji oblik od prethodno navedenih jest razvoj privrženosti. Glavnu ulogu u tome ima okolina, točnije jedna osoba koja će djetetu osigurati kontakt i pružiti mu osjećaj pripadnosti i sigurnosti. Najčešće je spomenuta osoba majka djeteta. Dijete može razviti zdravu, ali i nekvalitetnu privrženost. „U slučaju razvijene sigurne privrženosti dijete će osjećati sigurnost i utjehu u nazočnosti skrbnika te se kognitivno i socio-emocionalno razvijati u smjeru sve veće nezavisnosti i uspostavljenog povjerenja u skrbnika i okoline“ (Starč, Čudina Obradović i sur., 2004:39).

3. ODGOJ U OBITELJI

Odgoj započinje unutar obitelji. U njoj dijete kreće u život. Djetetu je potrebna velika pomoć prilikom razvoja. Toliku količinu razumijevanja, podrške i ljubavi mogu imati samo djetetovi roditelji i njegova najuža obitelj i ja. Obitelj se smatra sredinom koja je vrlo pogodna za razvoj i odgoj djeteta. Ona uvelike utječe na djetetove emocije i ponašanja. Temelj uspješnog obiteljskog odgoja jesu skladni odnosi. Upravo oni osiguravaju stabilnost i ugodu unutar obitelji. No, uz odnose vežu se i ljubav i povjerenje koji također utječu na odgoj djeteta³.

Odgojni stil koji je razvijen unutar obitelji izravno utječe na razvoj djeteta. Postoje četiri stila, a njihove glavne karakteristike opisane su u nastavku. Prvi, najpoželjniji jest autoritativan roditeljski stil. Ovaj stil uključuje jasno postavljene granice i pravila, ali i uzimanje u obzir djetetovih osjećaja. Roditelji djeci pružaju potrebnu ljubav i toplinu. Dijete odgajano autoritativnim stilom ima razvijeno samopouzdanje te slobodno izražava svoje emocije. Drugi stil, poznat kao autoritarni, karakterizira visoka razina roditeljske moći i velika očekivanja od djeteta. Djetetovi osjećaji stavljeni su postrani, ono se kritizira i posramljuje. Unutar autoritarnog stila dijete se često kažnjava zbog nepoštivanja zapovijedi, što može rezultirati niskim samopouzdanjem, strahom ili povučenosti. Permisivan, treći roditeljski stil, karakteriziran je popustljivošću. Roditelji nisu dosljedni u postavljanju granica. Kontrola djeteta je slaba. Kontrola nad djetetom je slaba, ali unatoč problemima s autoritetom, roditelji unutar ovoga stila pružaju značajnu toplinu ali i podršku djetetu. Zadnji, indiferentan stil, za razliku od prethodna tri, nije zasnovan niti na ljubavi i toplini niti na autoritetu. Ovaj stil odgoja karakterizira emocionalna hladnoća i zanemarivanje djeteta, što može dovesti do problema sa samoregulacijom kod djece. Roditelji koji koriste indiferentan odgojni stil često su zaokupljeni vlastitim potrebama, te pokazuju vrlo malo interesa za dijete⁴.

³ Pristupljeno 2.7.2024.

https://www.djecjivrticivanic.hr/documents/zaroditelje/preporuke/Odgoj_u_obitelji.pdf.

⁴ Pristupljeno 29.6.2024. <https://krugovi.hr/stilovi-roditeljstva/>

4. RODITELJSTVO I RODITELJSKA ODGOVORNOST

Roditeljstvo je kompleksan pojam. Ono uključuje različite pozitivne oblike ponašanja i postupaka prema djetetu. Temelji se na zadovoljavanju potreba i interesa djeteta. Ključni kriteriji roditeljstva obuhvaćaju fizičku, emocionalnu, intelektualnu i socijalnu podršku djetetu. Postoji nekoliko principa koji roditeljima mogu pomoći u pozitivnom ostvarenju roditeljstva. Prvi i najvažniji jesu ljubav i podrška. Kroz iskazivanje ljubavi i pružanje podrške, djeca se osjećaju sigurno i vrijedno. Sljedeća dva principa jesu dosljednost i komunikacija. Vrlo je važna otvorena, iskrena komunikacija kako bi se gradilo povjerenje među članovima kao jasno određena pravila i granice. Posljednjim principom smatra se obrazovanje gdje je roditelj ključan faktor u poticanju i razvoju sposobnosti i obrazovnih mogućnosti djeteta. No, valja napomenuti kako je svako dijete drugačije, jedinstveno. Stoga, pristup roditeljstvu može se razlikovati ovisno o potrebama djeteta.

Kada se govori o pojmu roditeljska odgovornost misli se na osiguranje dobrog odnosa i razvoja djeteta. Roditeljska skrb propisana je Obiteljskim zakonom. Pod tim pojmom smatraju se roditeljska odgovornost, dužnosti ali i prava (*Obiteljski zakon, 2023*).

Roditelji stječu skrb nad maloljetnim djetetom. Roditeljska skrb jest pravo i dužnost svakog roditelja. Oba roditelja imaju ista prava. Ukoliko oni ne žive zajedno skrb se tada treba ostvariti sporazumno, što potvrđuje sud. U situaciji gdje sporazum nije ostvaren, odluku u potpunosti donosi sud. Roditelji se nikako ne mogu odreći roditeljske skrbi. No, skrb mogu privremeno „dodijeliti“ nekoj drugoj osobi. Ukoliko se dijete ostavi drugome na duže od 30 dana potrebna je izjava izdana od strane javnog bilježnika (*Obiteljski zakon, 2023*).

Dijete/djeca roditelja mogu biti smještena u ustanove socijalne skrbi ili u udomiteljsku obitelj ukoliko roditelji nisu u mogućnosti voditi brigu o djetetu. Razlog tome može biti bolest, stambeno pitanje ili neke druge nedaće. Uz navedeno moguće je rješenje gdje se roditeljima oduzima pravo na stanovanje s djetetom. Takvo rješenje može se donijeti odlukom centra za socijalni rad ili suda. Razlog toga leži u zanemarivanju djeteta. Postoji i slučaj kada se roditeljima oduzme skrb, a tu odluku donosi sud. Slučaj kada se to događa jest ukoliko djetetu prijete opasnost za život i zdravlje (*Obiteljski zakon, 2023*).

4.1. Roditeljska odgovornost u slučaju razvoda braka

Rastavom braka roditelja dolazi do odluke o skrbi nad djetetom. Skrb se određuje odlukom suda. Prije samog provođenja postupka roditelji su dužni predati zahtjev za savjetovanje u zavod za socijalni rad.

Roditelji se sporazumno mogu dogovoriti oko skrbi, ni ista mora biti potvrđena od strane suda. U ovom slučaju moguća je i druga situacija u kojoj sporazum nije prisutan. Tada zavod za socijalni rad može uputiti roditelje u postupak obiteljske medijacije u koju provodi obiteljski centar. Iznimka vezana uz medijaciju jest da se ista ne provodi ukoliko se u obitelji javilo nasilje (*Obiteljski zakon, 2023*).

Prema članku 409. *Obiteljskog zakona (2023)* navodi se kako prilikom odlaska roditelja na sud sudac odlučuje o sadržajima:

- s kojim roditeljima će dijete stanovati
- održavanju odnosa s drugim roditeljem
- visini uzdržavanja roditelja sa kojim dijete ne stanuje
- važnostima vezanih uz osobna i imovinska prava djeteta.

Ukoliko roditelji nisu zadovoljni s donesenom odlukom suda, u mogućnosti su podnijeti žalbu. Ona je moguća u roku od 15 dana od dana dostave presude ili drugačija ako je tako navedena.

4.2. Uloga društva u podršci predškolske djece

Tijekom rasta i odgoja djeteta roditeljima je potrebna potpora društva. „Socijalna potpora, kao važna funkcija interakcije različitih čimbenika i obitelji, ima pozitivan utjecaj na osobno, roditeljsko i obiteljsko funkcioniranje“ (*Nenadić-Bilan, 2015:47*).

Nenadić-Bilan (2015) navodi kako postoji formalni i neformalni oblici potpore. Društvena potpora varira, ovisno o dobi. Smatra se kako starenjem roditelja ono slabi. U neformalne oblike podrške ubrajaju se članovi obitelji kao što su drugi roditelj, bake i djedovi djeteta, braća ili sestre, bake i djedovi roditelja, kumovi, ali i prijatelji, susjedi i poznanici. Drugi, formalni oblik podrške čine stručne osobe odgojnih ustanova,

državnih službi i vjerskih zajednica. Svaka od navedenih ustanova ima svoju zadaću, a one jesu: uspostava partnerskih odnosa, očuvanje zdravlja djeteta te edukacija.

Autori Pečnik i Raboteg-Šarić (2004) navode različite kvalifikacije potpore: financijska potpora, materijalni darovi, praktična i emocionalna potpora. U današnje vrijeme velikih poskupljenja financijska pomoć je sve potrebija. No, provedena su istraživanja na većem broju roditelja gdje je vidljivo kako ova vrsta podrške nije toliko dobra. Razlog toga leži u zabrinutosti i brizi roditelja koji su primili financijsku pomoć. Te karakteristike se odražavaju na dijete kroz manju uključenost u odgoj upravo zbog njihove zabrinutosti ili straha. Mnogo „prihvatljivija“ podrška od financijske je materijalna. Ona se može pružiti kroz hranu, komad odjeće, namještaje ili nekih drugih svakodnevnih potrepština. Takva vrsta podrške može biti pružena od strane prijatelja ili obitelji, ali i humanitarnih udruga.

Idući oblik podrške koji može biti pružen roditeljima je praktična pomoć. Sami naziv govori kako je riječ o nekom aktivnom obliku pomoći. Ona se odnosi na čuvanje djece, pomoći oko kućanskih poslova, prijevoza i slično. Posljednji oblik od ranije navedenih oblika podrške prema Pečnik i Raboteg-Šarić (2004) je emocionalna podrška. Ona se očituje kroz slušanje i razgovor s roditeljima. Roditelji unutar ovog oblika podrške imaju mogućnost iznijeti svoje probleme, osjećaje i mišljenja. Pružateljima se najviše smatraju njima bliske osobe kao što su obitelj, prijatelji ili susjedi. U današnje vrijeme aktivna je i duhovna potpora. Ona se odnosi na molitve, ispovijedanje te primanje duhovne utjehe (Nenadić-Bilan, 2015).

5. PRAVA RODITELJA PREMA KONVENCIJI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Neovisno o tome je li osoba roditelj ona ima pravo na zaštitu vlastitih prava. Osoba kao takva prvenstveno ima pravo na život. Prema članku broj 4.1 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, čovjeka nitko ne smije zarobiti ili siliti na bilo kakvu vrstu rada (Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, 1950).

Svaki čovjek, pa tako i roditelj, ima pravo na slobodu i sigurnost. Nitko ga ne smije lišiti slobode, jedino ako sud nije odredio suprotno. Jednako tako, ima pravo na pošteno suđenje.

Kada je riječ o privatnom i obiteljskom životu, tada ima puno pravo na priznavanje istog. Kako bi osoba, u ovom slučaju roditelj, mogla reći što želi mora imati pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo omogućuje iznošenje ideja i stavova bez miješanja druge osobe. Čovjek ima pravo na brak. Dakle, muškarac ili žena ima pravo stupiti u isti te u njemu osnovati obitelj.

Prema Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950) svaki čovjek pa tako i roditelj ne smije biti diskriminiran. Svako pravo ove konvencije osigurano je bez diskriminiranja drugoga.

6. PRAVA RODITELJA

U Hrvatskoj prava roditelja odnose se na zakonska i moralna prava i dužnosti koje roditelji imaju prema svojoj djeci. Zakoni koji reguliraju prava roditelja kao što su *Obiteljski zakon* (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) i *Zakon o socijalnoj skrbi* (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23) osiguravaju da roditelji imaju pravo i obvezu skrbiti se o svom djetetu. Prava obuhvaćaju veliku odgovornost koja je usmjerena na osiguranje dobrobiti djeteta, sigurnosti i razvoju. Važno je istaknuti kako se u Republici Hrvatskoj roditeljska prava i obveze mogu mijenjati u skladu s promjenama unutar društva i zakonodavstva.

Roditeljska prava također uključuju pravo na informacije i sudjelovanju u donošenju odluka vezanih uz djetetov život, kao i pravo na podršku u izvršavanju svojih obveza. Sva prava i obveze roditelja u Hrvatskoj osmišljena su za promicanje interesa djeteta prilikom čega dijete ima stabilno i sigurno okruženje za rast i razvoj⁵.

6.1. Prava roditelja u Obiteljskom zakonu

Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) je propis unutar kojeg se uređuju obiteljski odnosi. Sadrži pravila kojim je uređen brak, izvanbračna zajednica muškarca i žene, odnosi među roditeljima i djecom, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje, savjetovanje i medijacija te o obiteljskim odnosima⁶.

Zakon je podvrgnut izmjenama i dopunama zbog usklađivanja s odredbama Ustava Republike Hrvatske. Promjene imaju cilj osigurati što pravedniji i učinkovitiji pravni okvir koji će odgovarati potrebama obitelji. *Obiteljski zakon* sastoji se od više „poglavlja“, a u nastavku će biti prikazani i objašnjeni članci vezani uz prava roditelja.

⁵ Pristupljeno 24.6.2024. <https://mrosp.gov.hr/pristup-informacijama-16/vasa-europa/socijalna-politika-12069/roditeljska-skrb-skrbnistvo-nad-maloljetnom-djecom/12097>

⁶ Pristupljeno 24.6.2024. <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/novela-obiteljskog-zakona-58297>

6.1.1. Roditeljska skrb

U poglavlju Roditeljstvo i roditeljska skrb navedeno je objašnjenje pojma roditeljske skrbi. Sadržaj roditeljske skrbi vezan je uz prava i dužnosti zaštite osobnih prava djeteta.

U članku broj 92. *Obiteljskog zakona* pod sadržajem roditeljske skrbi navodi se:

1. zdravlje, razvoj, njega i zaštita
2. odgoj i obrazovanje
3. ostvarivanje osobnih odnosa
4. određivanje mjesta stanovanja (*Obiteljski zakon*, 2023).

Uz navedeno pod sadržajem se smatra i pravo upravljanja djetetovom imovinom i pravom zastupanja djetetovih osobnih i imovinskih prava i interesa.

O zdravlju, razvoju, njezi i zaštiti djeteta pisano je u članku broj 93. *Obiteljskog zakona*. Roditelji su dužni brinuti se o zdravlju svog djeteta. Jednako tako dužni su mu osigurati zdravstvenu njegu i ozdravljenje ukoliko je dijete bolesno. Dužni su čuvati dijete kao i njegovati. Nadalje, dužni su štiti ga od zlih namjera drugih osoba (verbalno/neverbalno nasilje). Djecu mlađu od 16 godina roditelji ne smiju ostaviti samu, bez nadzora punoljetne osobe. Uz to, dužni su im zabraniti izlaske od 23 sata do 5 sati ujutro (*Obiteljski zakon*, 2023).

Nadalje, prava roditelja opisana su i u članku broj 94. *Obiteljskog zakona*, odgoj i obrazovanje djeteta. Odlučeno je kako roditelji ne smiju tjelesno kažnjavati dijete, vršiti bilo kakav oblik prisile ili se ponašati ponižavajuće. Naprotiv, trebaju štiti dijete u takvim situacijama. Roditelji trebaju brinuti o obrazovanju djeteta, podupirati sve njegove interese. Ukoliko prime poziv iz odgojno - obrazovne ustanove dužni su odazvati se pozivu. Tijekom odgoja i obrazovanja djeteta svaki od roditelja naći će se u situaciji gdje dijete odbija neku vrstu hobija ili interesa u kojoj roditelji ne smiju prisiljavati dijete na navedenu aktivnost. Odgoj djeteta treba biti u skladu s dobi i mogućnostima djeteta (*Obiteljski zakon*, 2023).

O ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom pisano je u članku 95. *Obiteljskog zakona*. Svaki roditelj koji ne živi s djetetom posjeduje pravo na ostvarivanje odnosa. Naravno, ukoliko ono nije sudski ograničeno ili zabranjeno. U takvim situacijama drugi je roditelj

dužan omogućiti viđanje djeteta s roditeljem. I uz to, roditelji su dužni omogućiti djetetu viđanje i druženje i s drugim bliskim osobama iz njihova života. Prilikom takvih druženja roditelji imaju pravo na kontrolu djeteta. Ukoliko primijete bilo kakvu situaciju/ događaj koji nije u skladu s dobrobiti djeteta imaju pravo zabraniti to druženje (*Obiteljski zakon, 2023*).

Članak broj 96. navodi četiri prava/zakona o određivanju mjesta stanovanja djeteta (*Obiteljski zakon, 2023*). Djetetovim mjestom stanovanja smatra se ono gdje borave roditelji. Ukoliko roditelji ne žive zajedno tada dijete može imati samo jednu adresu prebivališta. Oko toga se roditelji mogu sporazumno dogovoriti. No, postoje situacije u kojima sud ili Centar za socijalnu skrb određuje mjesto stanovanja.

Idućom stavkom sadržaja smatra se upravljanje imovinom djeteta. U članku broj 97. piše kako roditelji imaju pravo upravljati djetetovom imovinom s ciljem očuvanja i uvećanja iste. „Troškovi upravljanja imovine djeteta padaju na teret te imovine“ (*Obiteljski zakon, 2023*).

Imovina djeteta se može koristiti isključivo za uzdržavanje djeteta. Iznimka se javlja samo ako roditelji nemaju dovoljno sredstava za uzdržavanje, liječenje i slično. Druga moguća iznimka jest ako se ta ista imovina više ne koristi za uzdržavanje djeteta, a potrebna je za pomoć drugom članu obitelji. Za to je potrebno odobrenje suda.

Uz članak broj 97. nadovezuje se i broj 98. o ograničavanju prava na upravljanje imovinom djeteta. Roditelji nisu u mogućnosti, to jest ne smiju upravljati imovinom koje je dijete naslijedilo.

Iduća prava roditelja vezana su uz zastupanje djeteta o čemu više piše unutar članka broj 99. *Obiteljskog zakona*. Oni roditelji koji imaju skrb nad djetetom imaju pravo zastupati svoje dijete. Ukoliko je jedan od roditelja u nekim područjima ograničen (od strane suda) tada samo jedan roditelj zastupa dijete. Postoji iznimka. Ako djetetu prijete opasnost za život ili zdravlje tada oba roditelja imaju pravo poduzeti sve potrebno za dijete. Jedino kada roditelji nemaju pravo zastupati dijete jest kada mu više nisu skrbnici (*Obiteljski zakon, 2023*).

6.1.2. Ostvarivanje roditeljske skrbi i mirovanje ostvarivanja roditeljske skrbi

Prava roditelja vezana uz roditeljsku skrb nalaze se u člancima *Obiteljskog zakona* od 102. do 113. članka.

Članak 102. *Obiteljskog zakona* sastoji se od dva stavka u kojima je navedeno kako roditelji imaju pravo privremeno povjeriti dijete. To se odnosi na osobe koje ispunjavaju uvjete za skrbnika. No, ukoliko se dijete istoj osobi povjeri na duže od 30 dana tada mora postojati izjava ovjerena kod javnog bilježnika, što je ranije i navedeno. Roditeljska skrb može se ostvariti i samostalno. Tada roditelj ima pravo ostvarivati skrb bez odluke suda ukoliko je drugi roditelj umro ili je proglašen mrtvim. To je moguće samo ako su do tada skrb ostvarivali zajedno.

Roditelj koji se protivi zajedničkoj skrbi mora dokazati kako to nije pogodno za dobrobit djeteta. Naravno, ima i situacija gdje sud donosi odluku. Sud može odrediti hoće li roditelj koji samostalno vrši roditeljsku skrb sam zastupati dijete ili uz suglasnost drugog roditelja. U članku broj 106 *Obiteljskog zakona* iznesen je plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Roditelji su dužni plan izreći djetetu kako bi i ono bilo upoznato sa svime. Plan treba sadržavati:

- mjesto i adresu stanovanja djeteta
- predviđeno vrijeme boravka s roditeljima
- način razmjene informacija o djetetu
- visinu uzdržavanja od strane drugog roditelja s kojim dijete ne živi
- način na koji će se rješavati sporna pitanja

(*Obiteljski zakon*, 2023).

Prema stavku broj 1 članka 110. *Obiteljskog zakona* roditelji imaju pravo donositi odluke vezane uz dijete kada se ono nalazi kod tog roditelja. Dužni su poštovati se međusobno. To se odnosi na njihove međusobne odluke i autoritet.

U članku 111. piše se o dužnosti roditelja na razmjenu informacija o djetetu. Ona mora biti jasna, brza i usmjerena na dijete. Prava roditelja kojem je ograničena roditeljska skrb navedena su u članku 112. Takav roditelj posjeduje prava, a ona su: pravo na ostvarivanje odnosa s djetetom i donošenje odluka te pravo na informacije o pravima djeteta. Postoje i slučajevi u kojima dolazi do mirovanja roditeljske skrbi. Ono se javlja

kada je roditelj maloljetna osoba ili osoba koja nije u stanju ostvarivati istu. Maloljetni roditelj može odrediti ime svog djeteta. Dok traje mirovanje skrb o djetetu može imati drugi roditelj ili skrbnik. Prestajanje mirovanja može odrediti sud u trenutku kada više ne budu postojali razlozi zbog kojih je došlo do toga.

Još jedan od slučajeva „promjene“ ostvarivanje roditeljske skrbi jest ukoliko dođe do smrti jednog ili oba roditelja. Postoje tri moguća slučaja. Ukoliko roditelji skrb ostvaruju zajedno, tada drugi, preživjeli roditelj preuzima ulogu samostalnog ostvarivanja. Drugi mogući slučaj je ukoliko umre roditelj koji samostalno ostvaruje skrb. U takvoj situaciji dolazi do postupka gdje se na prijedlog djeteta, drugog roditelja ili Centra za socijalnu skrb donosi odluka najbolja za dijete. I posljednja, treći mogući slučaj je smrt oba roditelja. Tada Centar za socijalnu skrb skrbi o djetetu. Iznimka se javlja jedino ako je roditelj prije smrti napisao oporuku u kojoj navodi osobu koja će skrbiti o djetetu (*Obiteljski zakon, 2023*).

6.1.3. Ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom

Svaki roditelj ima pravo na ostvarivanje odnosa s djetetom. Neovisno o tome ostvaruje li roditeljsku skrb ili ne, jedino ako je ono sudski zabranjeno. Odnosi se mogu ostvariti na razne načine. Neki od njih jesu susreti, druženje ili boravak djeteta kod te osobe. Neizravan kontakt je također opcija. Takav oblik se ostvaruje kroz različite načine komunikacije, na primjer slanje pisama. Roditelji trebaju dopustiti djetetu da ono ostvaruje odnose i s drugima kao što su brat, sestra, baka ili djed. Uz to, naravno, dijete može ostvariti odnose i s nekim tko je s njim živio u istom kućanstvu. Roditelji su mu to dužni omogućiti. Tako roditelji i druge osobe prethodno navedene mogu sklopiti sporazum oko istoga. Sporazum mora biti sastavljen u pisanom obliku te sadržavati sve bitne informacije. U sporazumu treba biti naveden način, vrijeme i mjesto preuzimanja djeteta. Uz to potrebno je i navesti osobu koja će biti uz dijete za to vrijeme. Kao što je ranije navedeno ostvarivanje odnosa s djetetom može biti i zabranjeno. Tu odluku donosi sud. Kada je donosi dužan je ispitati postoji li mogućnost poduzimanja nekih blažih mjera zaštite dobrobiti djeteta i voditi računa da to bude odlučeno u korist djeteta. Odluka mora biti obrazložena (*Obiteljski zakon, 2023*).

7. PRAVA RODITELJA U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA

Odgojno-obrazovna ustanova smatra se mjestom gdje se dijete razvija i gdje se realiziraju djetetovi potencijali. Roditelji se smatraju primarnim odgojiteljem djeteta te bi trebali svoja prava ostvarivati u skladu s pravima djeteta, ali i potrebama (Pintar, 2016; prema Maleš i sur., 2003:190).

Roditelji su dužni kako odgajati, tako i školovati svoju djecu. Vrlo je bitno obratiti pažnju na prava roditelja u odgojnim ustanovama. U nastavku su podijeljena na institucionalna i „opća“ prava.

Roditelji posjeduju pravo na institucionalnu dostupnost, prihvaćenost, poštovanje i aktivnu institucionalnu afirmaciju. Institucionalna dostupnost vezana je uz smještajne kapacitete. Ona je od velike važnosti jer se u odgojnoj ustanovi odvija razvoj djeteta, odgojitelja, ali i roditelja. Svaki roditelj ima pravo na upis djeteta u vrtić, no u praksi nije to uvijek tako. Prednost pri upisu u vrtić imaju djeca roditelja invalida, djece iz obitelji s više djece (troje ili više), djeca samohranih roditelja, djeca iz udomiteljskih obitelji... Oni koji nemaju prednost, zapravo su diskriminirani. To se odnosi na nezaposlene roditelje i roditelje studente. No, dostupnost ustanova vrlo je bitna kako bi djeca odrastala u pozitivnom okruženju. Stoga, svaki bi roditelj trebao imati ovo pravo kako bi dijete imalo uvjete za rast i razvoj.

Drugo pravo jest institucionalna prihvaćenost. Roditelj ima pravo biti prihvaćen u odgojno-obrazovnoj ustanovi neovisno o obiteljskoj strukturi, kulturi i slično. Odgojitelj je dužan prihvatiti roditelje onakvima kakvima jesu. Odnosno, prihvatiti ih kao njihove partnere u odgoju i razvoju djeteta.

Iduće je pravo na institucionalnu poštovanost. Ovo pravo odnosi se na prihvaćanje između odgojitelja i roditelja. Pod to se podrazumijeva održavanje odnosa. Roditelj ima pravo na iznošenje mišljenja te davanje ideja za moguća poboljšanja. „U poticanju pristupačnosti procesa odgojitelj se treba koristiti raznim komunikacijskim oblicima – kutićima za roditelje, individualnim razgovorima, roditeljskim sastancima u cilju da kroz razumijevanje procesa odgoja u vrtiću potaknemo i najbolji roditeljski pristup djetetu...“ (Pintar, 2016; prema Maleš i sur., 2003:190).

Posljednjim institucionalnim pravom roditelja smatra se pravo na aktivnu institucionalnu afirmaciju. Navedeno pravo podrazumijeva uključenost roditelja u ustanovu. Uključenost je moguća kroz različite aktivnosti ili neposrednim radom.

Roditelj koji je uključen u odgojno-obrazovnu zajednicu ujedno i pridonosi kvaliteti ustanove kao i razvoju svoga djeteta (Pintar, 2016; prema Maleš i sur., 2003:190).

Prethodno su navedena i „opća“ prava roditelja u odgojno-obrazovnim ustanovama. Tako roditelji imaju pravo biti upoznati s programom za dijete, podnositi zahtjeve radi zaštite prava i potreba djeteta, pitati odgojitelja o informacijama vezanim uz dijete, tražiti informacije o djetetu i vrtiću, predlagati raznovrsne ideje za razvoj i napredak djeteta i ustanove te vrednovati rad ustanove⁷. Roditelji imaju pravo biti s djetetom unutar ustanove za vrijeme prilagodbe te zatražiti stručnu pomoć ukoliko je potrebna⁸.

Roditelji predškolaraca trebali bi biti upoznati sa svojim pravima prilikom polaska djeteta u školu. Roditelj je dužan upisati dijete u školu. Stoga ima pravo na sudjelovanje u obrazovanju djeteta. Također, ima pravo biti upoznat sa sadržajem o kojem dijete uči te planom i programom. Dužan je brinuti se o djetetu te o tome kako izvršava svoje školske obaveze. Jednako tako ukoliko dijete izostane iz nastave, roditelj je dužan opravdati izostanak. Roditelj ima i pravo biti članom upravnog vijeća roditelja. Tamo zajedno s ostalim članovima sudjeluje u unaprjeđenju obrazovnog rada (*Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, 2024).

⁷ Pristupljeno 2.7.2024. <https://www.djecjivrtic-proljece.hr/prava-roditelja.html>

⁸ Pristupljeno 2.7.2024. <https://vrtic-razlicak.zagreb.hr/default.aspx?id=88>

8. PRAVA RODITELJA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Život roditelja djece s teškoćama je vrlo težak. Roditelji ne dobivaju puno informacija i slabo su upućeni kako u prava djeteta, tako i u njihova prava. Svaki roditelj ima pravo na novčanu potporu, pravo na skraćeno radno vrijeme, boravak uz dijete tijekom liječenja te pravo na status roditelja njegovatelja.

Prvo pravo jest pravo na novčanu potporu. To pravo posjeduju roditelji s jednim ili više bolesne djece ili s djetetom s teškoćama u razvoju. No, prije odobrenja istog roditelj je dužan poslati zahtjev. Novčana potpora posjeduje šest vrsta, a to su za nabavu lijekova, nabavu medicinskih pomagala, za troškove operacija/liječenja, troškove puta roditelja, troškove terapija ili bilo koju opravdanu potrebu liječenja⁹.

Drugo pravo je pravo na rad s polovicom punog radnog vremena radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju i dopust radi istog. Zahtjev za podnošenjem ovog prava ostvaruje zaposleni ili samozaposleni roditelj nakon završetka rodiljnog i roditeljskog dopusta ili čak i za vrijeme trajanja roditeljskog dopusta. Trajanje prava zbog iznimne situacije može se produžiti i nakon osme godine djetetove starosti. O dužini trajanja prava ovisi odluka Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom¹⁰.

Prava na rad s polovicom punog radnog vremena može imati samo jedan od roditelja, ali oba moraju biti zaposlena ili samozaposlena. No, prava mogu koristiti naizmjenično. Pravo se ne može ostvariti ako se od ranije isto koristi za drugo dijete ili ukoliko roditelj posjeduje status njegovatelja. Kao i kod ranije spomenutih prava i dopusta i ovo pravo omogućuje novčanu potporu. Zaposleni roditelj djeteta s teškoćama koji je zaposlen na pola radnog vremena, ostvaraje pravo na novčanu naknadu. Uz pravo na polovicu punog radnog vremena roditelj djeteta s teškoćama posjeduje i pravo na dopust radi njege. Na temelju nalaza i odobrenja zavoda roditelj ima pravo na dopust sve do navršene osme godine djeteta¹¹.

⁹ Pristupljeno 1.7.2024. <https://www.bitno.net/kolumne/ogledalo-duse/bitni-roditelj-djeteta-s-posebnim-potrebama-u-hrvatskoj-znaci-svakodnevnju-borbu-znam-to-iz-iskustva/>

¹⁰ Pristupljeno 25.6.2024. <https://hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore>

¹¹ Pristupljeno 25.6.2024. <https://hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore>

8.1. Pravo na smještaj roditelja uz dijete za vrijeme liječenja

Pravo koje posjeduje roditelj djeteta s bilo kojom vrstom teškoće ili bolesti jest pravo na smještaj uz dijete tijekom liječenja. Svaki roditelj ima pravo na cjelodnevni smještaj uz dijete ovisno o kapacitetima bolnice unutar koje je dijete na liječenju. Pravo se može ostvariti samo ukoliko je osoba osigurana. To se odnosi na jednog od roditelja ili skrbnika do tri godine djetetove starosti. No, javlja se iznimka. Ukoliko dijete posjeduje teže smetnje u razvoju, roditelj ili skrbnik imaju pravo na cjelodnevni boravak uz dijete neovisno o njegovoj dobi.

Smještaj roditelja se može osigurati jedino uz uputnicu doktora na kojoj postoji dodatak o istom. Ukoliko bolnica u kojoj se nalazi dijete nije u mogućnosti roditelju osigurati smještaj on ima pravo na naknadu za troškove smještaja. To se odnosi na situacije u kojim je bolnica udaljena više od 30 kilometara od mjesta prebivališta roditelja.

Roditelji također posjeduju pravo na smještaj uz dijete tijekom njegova boravka u bolnici za rehabilitaciju. To je moguće u situacijama kada roditelj treba sudjelovati u nekoj vrsti obuke ili ukoliko je roditelj potreban radi pružanja pomoći djetetu. Tijekom boravka roditelja u bolnici on nije dužan plaćati bilo kakve troškove smještaja¹².

8.2. Rana intervencija

Djeci s teškoćama u razvoju kao i njihovim roditeljima potrebna je rana intervencija. Rana intervencija odnosi se na informiranje, podršku, ali i edukaciju roditelja. „Roditeljima je potrebna pomoć i podrška različitih terapeuta kako bi nakon suočavanja sa spoznajom o postojanju poteškoće u njihova djeteta što brže prebrodili emocionalnu krizu te se aktivno uključili u rehabilitaciju svog djeteta“¹³.

Svaki roditelj djeteta s bilo kakvim odstupanjem ili teškoćama u razvoju posjeduje pravo na podršku kako bi olakšao svakodnevicu sebi i djetetu. Teškoću utvrđuje Zavod za socijalni rad na temelju mišljenja liječnika¹⁴. Uz stručni tim kao što su psiholog, socijalni radnik i rehabilitator i roditelj ima ključnu ulogu. On svakodnevno treba

¹² Pristupljeno 22.7.2024. <https://hzzo.hr/obvezno-osiguranje/pravo-na-smjestaj-uz-dijete>

¹³ Pristupljeno 22.7.2024. <https://www.czss-pozega.hr/baza-znanja/rana-intervencija/>

¹⁴ Pristupljeno 29.6.2024. <https://gov.hr/hr/samohrani-roditelji/706?lang=hr>

sudjelovati u suživotu, kreiranju navika i praćenju djeteta. Stoga se roditelji također smatraju ravnopravnim članovima tima¹⁵.

8.3. Roditelj njegovatelj

Roditelj ima pravo dobiti status roditelja njegovatelja. Ona se priznaje za njegu djeteta s teškoćama ili invaliditetom samo ako je dijete ovisno o pomoći i potrebni su mu medicinsko/tehnički zahtjevi za koje je roditelj obučen. Ukoliko je u potpunosti nepokretno, ako posjeduje poremećaj autističnog spektra četvrtog stupnja ili više oštećenja, također četvrtog stupnja. Status njegovatelja mogu imati oba roditelja ukoliko imaju dvoje ili više djece s teškoćama. Jednako tako status se može priznati bračnom ili izvanbračnom drugu, životnom partneru te srodniku u lozi (*Zakon o socijalnoj skrbi, 2024*).

Postoji šest uvjeta za priznavanje prava na status roditelja njegovatelja, a oni su punoljetnost, poslovna sposobnost da roditelj nije lišen roditeljske skrbi, da posjeduje psihofizičke sposobnosti za pružanje njege i pomoći, da živi u istom kućanstvu kao i dijete ili imaju istu adresu prebivališta te da je roditelj osposobljen za pružanje njege¹⁶.

Status može biti priznat sve do 65. godine starosti. Može biti priznat i u dobi starijoj od 65 ukoliko osoba ispunjava sve prethodno navedene uvjete. Svaki roditelj koji ima status roditelja njegovatelja ima pravo i na naknadu za rad¹⁷.

Tijekom godine roditelj njegovatelj ima pravo na korištenje odmora. Njegovo trajanje jest četiri tjedna. Za vrijeme trajanja odmora djetetu se može priznati pravo na uslugu smještaja. U članku 68. *Zakona o socijalnoj skrbi* (2024) navodi se kako roditelj ima i pravo na prestanak statusa roditelja njegovatelja. Ono prestaje ako roditelj podnese zahtjev, ako roditelj ne obavlja posao sukladno zakonu, ako se nalazi u zatvoru, zasnuje radni odnos, navršši 65 godina (moguća iznimka), ako dođe do smrti (roditelj ili dijete), ako se promjene uvjeti zakona ili ako isteknu dva mjeseca privremene nesposobnosti.

¹⁵ Pristupljeno 22.7.2024. <https://iskrasvjetlosti.hr/rana-intervencija-u-djetinjstvu-sto-je-i-kome-je-namijenjena-2/>

¹⁶ Pristupljeno 22.7.2024. <https://www.savezosit.hr/status-roditelja-njegovatelja-ili-status-njegovatelja/>

¹⁷ Pristupljeno 22.7.2024. <https://gov.hr/hr/rana-razvojna-podrska/732?lang=hr>

9. PRAVA SAMOHRANIH RODITELJA

U današnje vrijeme, nažalost, prisutan je velik broj samohranih roditelja. Samohranim roditeljem smatra se roditelj koji nije u braku niti živi u izvanbračnoj zajednici. Takav roditelj samostalno skrbi o svom djetetu. Prava samohranih roditelja nisu mnogo drugačija od roditelja koji žive u bračnoj zajednici. Postoji razlika u pravima na radnom mjestu i u sustavu socijalne skrbi.

Na poslu, samohrani je roditelj „zaštićen“ od prekovremenog rada. To pravo je postojano do šeste godine djetetove starosti. Jedino kada je takva vrsta rada moguća je ako roditelj samostalno pokaže volju i napiše izjavu o tome.

Nadalje, prava koja roditelj može ostvariti u sustavu socijalne skrbi jesu naknade za osnovne životne potrebe, savjetovanja, pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća i druge vrste pomoći¹⁸.

Samohrani roditelji imaju i pravo na podmirenje troškova stanovanja, to jest pravo na smještaj ukoliko nemaju riješeno stambeno pitanje. Dakle, samohrani roditelji imaju prednost u dodjeli takve vrste imovine. I za kraj, najvažnije pravo jest prednost pri upisu djeteta u vrtić. Djeca samohranih roditelja dobivaju dodatan broj bodova. Uz tu, moguće su i niže cijene usluge ovisno o odluci grada ili općine¹⁹.

¹⁸ Pristupljeno 29.6.2024. <https://gov.hr/hr/samohrani-roditelji/706?lang=hr>

¹⁹ Pristupljeno 29.6.2024. <https://www.zenskirecenziraj.com/hr/ostalo/znate-li-koja-prava-imate-ako-ste-samohrana-majka/>

10. RODITELJSKI DOPUST I PRAVA RODITELJA NA RADNOM MJESTU

„Sustav rodiljnih i roditeljskih potpora uređen je *Zakonom o rodiljnim i roditeljskim potporama* radi zaštite materinstva, njege novorođenog djeteta i njegovog podizanja, ravnopravne podjele prava i obveza skrbi o djetetu između oba roditelja...“²⁰.

Korisnici roditeljskih potpora mogu biti roditelji djeteta ili neka druga osoba koja ima funkciju roditeljske skrbi. Istovremeno ih ne mogu koristiti oba roditelja te ukoliko ih roditelj nije iskoristio u predviđenom vremenu one propadaju. Potpore mogu koristiti roditelji koji su zaposleni ili samozaposleni. Takav roditelj treba biti osiguranik zdravstvenog i mirovinskog osiguranja.

Na temelju osiguranja roditelji imaju pravo na: rodiljni dopust, očinski dopust, roditeljski dopust, rad s polovicom punog radnog vremena, rad s polovicom punog radnog vremena zbog pojačane njege djeteta, stanku za dojenje, dopust trudne radnice, slobodan dan za prenatalni pregled, dopust ili rad s polovicom punog radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s teškoćama u razvoju i mirovanje radnog odnosa, to jest djelatnosti na temelju koje je korisnik stekao status osiguranika do treće godine života djeteta (*Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama*, 2023).

Pravo na korištenje rodiljnog dopusta ima trudnica 28 ili 45 dana prije termina za porod. Dopust traje do djetetovih šest mjeseci starosti. Trajanje dopusta dijeli se na obavezni i dodatni period. Obaveznim dijelom smatra se vrijeme od 28 dana prije poroda pa sve do 70 dana nakon poroda. Sve nakon 70. dana pa do navršenih šest mjeseci je dodatni rodiljni dopust. Nakon 70. dana majka rodiljni dopust može djelomično ili u potpunosti predati ocu djeteta. Za vrijeme trajanja dopusta korisnik ima pravo na naknadu plaće koja iznosi 100% od osnovice za naknadu što je određeno propisima zdravstvenog osiguranja. Da bi se ostvarila ta naknada korisnik bi trebao imati minimalno šest mjeseci radnog staža bez prekida ili devet mjeseci s prekidima u protekle dvije godine (*Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama*, 2023). Postoje posebnosti u kojima je moguće produljiti dopust ukoliko se radi o prerano rođenom djetetu. Tada se dopust može produljiti za broj dana koliko je dijete ranije rođeno. Za

²⁰ Pristupljeno 25.6.2024. <https://hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore>

produljenje je potrebno podnijeti zahtjev 30 dana prije isteka rodiljnog dopusta. Kako bi se dopust uopće ostvario potrebno je izvješće o nesposobnosti rada koju izdaje odabrani ginekolog.

Otac djeteta ima pravo na očinski dopust. Ocu koji koristi pravo na očinski dopust omogućeno je slobodnih 10 radnih dana za jedno dijete. Dopust može koristiti od rođenja djeteta pa sve do navršenih šest mjeseci djeteta. Dakle, otac samostalno odlučuje kada će iskoristiti dopust. Dopust je moguće koristiti neovisno o tome je li i majka korisnik neke vrste dopusta. Za vrijeme trajanje očinskog dopusta naknada plaće iznosi 100% od osnovice za naknadu plaće. Isplaćuje se na teret državnog proračuna. Otac je dužan obavijestiti poslodavca o korištenju istog minimalno 15 dana prije početka (*Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama, 2023*).

Iduće pravo je pravo na roditeljski dopust. Pravo na ovakvu vrstu dopusta imaju oba zaposlena ili samozaposlena roditelja. Otac ima pravo na roditeljski dopust samo ako je majka zaposlena u trenutku rođenja djeteta. Postoji i iznimka u kojoj otac ima pravo na dopust iako je majka nezaposlena. No, tada se treba dokazati kako majka nije ispunjavala uvjete za korištenje prava na novčane i vremenske potpore.

Dopust se može koristiti ponaosob, naizmjenično ili istodobno. Ovakva vrsta dopusta može se koristiti tek nakon šest mjeseca od rođenja djeteta pa sve do osme godine. Ovisno o broju djece roditeljski dopust traje drugačije. Za prvo i drugo rođeno dijete dopust traje osam mjeseci, a ukoliko je majka rodila blizance ili treće dijete tada ono može trajati do 30 mjeseci. Kako je ranije spomenuto oba roditelja posjeduju pravo na korištenje roditeljskog dopusta. Svaki od njih ga može koristiti četiri ili 15 mjeseci ovisno o broju djece u zajednici. Dopust se može koristiti odmah u potpunosti ili kroz dva puta u godini gdje je njegovo trajanje minimalnih 30 dana. Prije početka korištenja dopusta roditelj je dužan obavijestiti poslodavca o toj namjeri, čak 30 dana prije. Kao i za vrijeme korištenja rodiljnog i očinskog dopusta roditeljski dopust korisnicima osigurava naknadu plaće (*Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama, 2023*).

Prilikom isteka roditeljskog dopusta svaki zaposleni ili samozaposleni roditelj ima pravo na rad s polovicom punog radnog vremena. To je moguće ukoliko je djetetu zbog zdravstvenih problema potrebna veća količina brige. U obzir se ne uzimaju djeca s teškoćama u razvoju.

Da bi se pravo ostvarilo potreban je prijedlog doktora opće medicine koji zatim odobrava HZZO. Trajanje takvog rada roditelja također određuje HZZO, a korištenje prava je moguće do treće godine djetetovog života.

Zaposlena majka ima pravo na stanku za dojenje djeteta. Ono je moguće dva sata dnevno. Pravo je moguće neovisno o tome je li u to vrijeme i otac koristi neki od ranije navedenih dopusta. Stanku je moguće iskoristiti u komadu ili dva puta po sat vremena. No, ovo pravo nije dugoročno. Moguće ga je koristiti samo do godinu dana djetetove starosti. Za to vrijeme majka prima normalnu plaću. Kao i kod svakog dopusta potrebno je obavijestiti poslodavca. Odluku donosi HZZO na temelju potvrde od liječnika da majka doji i potvrde o radnom odnosu. Potrebno je svaka dva mjeseca ponoviti postupak (*Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama, 2023*).

11. ANALIZA NORMATIVNE OSNOVE ZAŠTITE PRAVA RODITELJA

11.1. Usporedba nacionalnog zakona s međunarodnim standardima

Prava roditelja djece predškolskog uzrasta ključna su za rast i razvoj djeteta. Nacionalni zakoni i međunarodni standardi postavljaju pravne okvire za roditeljska prava. Usporedba zakona Hrvatske s međunarodnim standardima, točnije s Konvencijom o pravima djeteta, omogućuje razumijevanje toga kako nacionalni zakoni uvelike odgovaraju određenim smjericama međunarodnih standarda.

Prava roditelja u Hrvatskoj određena su kroz nekoliko zakona. Ta su prava propisana kroz: *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju* (NN 10/97, 107/07, 94/13, 98/19, 57/22, 101/23), *Zakon o zdravstvenoj zaštiti* (NN 100/18, 125/19, 147/20, 119/22, 156/22, 33/23, 36/24), *Zakon o socijalnog skrbi* (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23) te *Obiteljski zakon* (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23). Svaki zakon okarakteriziran je bitnim vrijednostima. *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju* određuje ulogu roditelja u ustanovi. Imaju pravo ali i obvezu sudjelovati u rastu i razvoju svoga djeteta. *Zakon o zdravstvenoj skrbi* ukazuje roditeljima na pravo o pristupu zdravstvenim uslugama. *Zakon o socijalnog skrbi* osigurava prava roditelja na podršku i pomoć te *Obiteljski zakon* osigurava pravo na skrb.

Međunarodni standardi su definirani kroz različite konvencije i deklaracije gdje je najvažnija Konvencija o pravima djeteta. U nastavku će biti prikazana usporedba Nacionalnog zakona i Međunarodnog standarda.

Prema Nacionalnom zakonu, pristup obrazovanju definiran je *Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju*, koji jamči pravo svakom djetetu na upis u odgojno-obrazovnu ustanovu i pristup obrazovnim sadržajima. Posebna pozornost stavljena je na djecu s teškoćama u razvoju i djecu iz socio-ekonomski depriviranih obitelji, s ciljem njihove inkluzije u obrazovni sustav i zajednicu. Roditelji ostvaruju pravo na suradnju s odgojno-obrazovnom ustanovom, uključujući dogovaranje odgojno-obrazovnih programa i sudjelovanje u radu upravnog vijeća. Također, roditelji imaju pravo sudjelovati na roditeljskim sastancima i individualnim konzultacijama te tražiti sve informacije o napretku i dobrobiti djeteta (*Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*, 2022).

Međunarodni standardi, to jest Konvencija o pravima djeteta zalaže se za osiguranje obrazovanja svakom djetetu. Obrazovanje se treba temeljiti na razvoju djeteta, ali i poštivanju vrijednosti. Stoga se jednom od vrijednošću smatraju i djetetovi roditelji zajedno s njihovim pravima (Konvencija o pravima djeteta, 1989).

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u velikoj je mjeri usklađen s Konvencijom. No, međunarodni standardi više naglašavaju prilagodbu programa potrebama svake individue.

Zdravlje i dobrobit u Hrvatskoj određeno je *Zakonom o zdravstvenoj zaštiti*. Zakon omogućuje roditeljima pravo na korištenje zdravstvenih usluga. Usluge su dostupne njima i njihovoj djeci. Jednako tako posjeduju pravo na informiranost o stanju djeteta te samostalno donošenje odluka vezanih uz liječenje (*Zakon o zdravstvenoj zaštiti*, 2024).

Konvencija o pravima djeteta potiče što višu razinu zdravstvene skrbi za dijete. Vrlo im je bitan što manji postotak smrtnosti djece. Stoga, roditeljima omogućuju informiranost o vrijednostima kao što su kvalitetna prehrana, dojenje, higijena i drugo. Roditeljima su osigurana savjetovališta i različiti oblici obrazovanja kako bi ih osvijestili o važnosti očuvanja zdravlja djeteta (Konvencija o pravima djeteta, 1989).

Nacionalni zakon je u skladu s navedenim standardima. Unutar međunarodnih standarda dodatno su naglašena obrazovanja i suradnje kako bi se u što većoj mjeri ostvarila prava zdravstvene zaštite.

Sudjelovanje roditelja u predškolskoj ustanovi određeno je *Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju*. Zakon im osigurava sudjelovanje u obrazovanju i razvoju njihova djeteta. Imaju pravo na saznavanje informacija o djetetu (razvoj, problemi, uspjesi...). Jednako tako roditelji posjeduju pravo na stručnu pomoć, naravno ukoliko je ona potrebna (*Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*, 2022).

Unutar Nacionalnog zakona roditeljima je dana odgovornost za usmjerenje i savjetovanje djeteta. Ističe se kako države koje su stranke konvencije dodatno trebaju pružiti pomoć roditeljima prilikom vršenja njihovih dužnosti i obveza (Konvencija o pravima djeteta, 1989).

Nacionalni zakoni usklađeni su sa standardima, no međunarodni standardi u većoj mjeri osiguravaju programe podrške i edukacije.

Obiteljskim zakonom određena je roditeljska skrb. Ona se može ostvariti zajednički i samostalno. Zakonom je određeno i ostvarivanje odnosa s djetetom. Ukoliko se jave bilo kakve informacije skrb tada određuje sud. Svaki članak Obiteljskog zakona propisan je za dobrobit djeteta. Vrlo bitnom stavkom smatra se i imovina djeteta koja pripada isključivo njemu pa tako roditelji nemaju pravo upravljati istom ukoliko to nije za dobrobit djeteta (*Obiteljski zakon*, 2023).

Konvencija o pravima djeteta zahtjeva da svako dijete ima pravo na adekvatnu skrb i razvoj. Države članice poduzimaju mnoge mjere kako bi se osiguralo sve za dobrobit djeteta, ali uzimajući u obzir prava roditelja. Ukoliko dijete nema adekvatnu roditeljsku skrb, osigurava mu se pomoć (Konvencija o pravima djeteta, 1989).

Nacionalni zakon slijedi smjernice međunarodnih standarda, ali međunarodni standardi naglašavaju veću važnost za dobrobit djeteta.

11.2. Primjer dobre prakse u podršci roditeljstvu

Kao što je ranije spomenuto, ova vrsta podrške definirana je kao skup usluga s ciljem djelovanja na ponašanje roditelja kako bi se povećale roditeljske kompetentnosti. Postoje različite vrste potpore kao što su financijska, materijalna, praktična i emocionalna. Najraširenija od navedenih jest financijska podrška.

U Hrvatskoj je poznat konkretan primjer financijske potpore roditeljima za pomoć liječenju djeteta. Slučaj koji je ujedinio Hrvatskoj je pomoć djevojčici Lavi. Roditeljima djevojčice bio je potreban novac kako bi izliječili dijete. Kako bi se to ostvarilo roditelji su pokrenuli humanitarnu akciju. Djevojčici Lavi dijagnosticirana je spinalna mišićna atrofija zbog čega im je hitno trebao novac. U humanitarnoj akciji sudjelovale su i mnoge poznate ličnosti. Uz novac, nogometaš Luka Modrić, je na primjer donirao svoj dres za licitaciju te je tako prikupljeni novac također išao potrebitim roditeljima. Sav potreban novac, pa i više od toga, prikupljeno je u samo 25 dana. Ostatak novaca roditelji su planirali potrošiti na bolničke troškove i troškove puta.

Djevojčica Lava je izliječena zahvaljujući dobrim ljudima to jest podršci koja je pružena njezinim roditeljima²¹.

²¹ Pristupljeno 1.7.2024. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/humanitarna-akcija-za-malu-lavu---767092.html>

Primjer dobre prakse u podršci roditeljima vidljiv je i kroz programe podrške. Organizacija UNICEF provodi navedene programe. Riječ je o programima Rastimo zajedno i Rastimo zajedno Plus (za roditelje djece s teškoćama u razvoju), ali i Rastimo zajedno i mi koji je namijenjen roditeljima nižeg socio-ekonomskog statusa.

Programi Rastimo zajedno i Rastimo zajedno Plus sastoje se od besplatnih radionica u trajanju od dva sata koje se provode kroz 11 tjedana. Cilj radionica je osnažiti roditelje te proširiti njihova znanja. Navodi se podatak kako je u istima sudjelovalo više od 5000 majki i 700 očeva unutar 78 gradova u Hrvatskoj (Pećnik, Dobrotić, 2019).

Rezultati radionice Rastimo zajedno pokazuju kako su se roditelji nakon završetka programa osjećali učinkovitije te da su se u puno većoj mjeri uključili u aktivnosti s djetetom. Rezultatima programa Rastimo zajedno Plus vidljivo je smanjenje stresa kod roditelja i rast samopouzdanja i snage u odgoju djece s teškoćama. Navedeno je kako roditelji postižu pozitivne promjene u znanju i vještinama te da se mijenjaju njihova uvjerenja i odgojni postupci.

Kreiran je i program Rastimo zajedno i mi. Takav program namijenjen je roditeljima djece predškolskog uzrasta koji koriste prava socijalne skrbi. Unutar ovog programa uključena su i djeca roditelja. „Program se razvija na teorijskim postavkama postojećih programa Rastimo zajedno, no s jasnom usmjerenošću na specifične potrebe roditelja izloženih učestalim i višestrukim stresorima, a sa smanjenim okolinskim i unutarnjim resursima za roditeljstvo“ (Pećnik, Dobrotić, 2019:147).

Kroz provedeni program vidljivo je smanjenje stresa kod roditelja te bole razumijevanje potreba djeteta. Promijenjeno je i ponašanje roditelja koji su se uključili u aktivno djelovanje s djetetom te isključili nepoželjne vrste interakcije (Pećnik, Dobrotić, 2019). Još jedan program kao primjer dobre prakse jest program pod nazivom Moja obitelj. Nositelj projekta je udruženje „Djeca prva“. Cilj projekta je podrška obitelji u zaštiti prava, kako dječjih tako i roditeljskih te unapređenje kvalitete života. Zaštita prava roditelja se odnosi na roditelje iz jednoroditeljskih obitelji. Kroz projekt im se pruža psihosocijalno savjetovanje. A, za vrijeme trajanja programa su osigurane igraonice za djecu. Projekt se provodi u trajanju od 12 mjeseci. Započeo je 1. rujna 2023. te traje do 31. kolovoza ove godine.

12. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

12.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je istražiti u kojoj su mjeri roditelji upoznati s pravima roditelja te sustavima podrške.

12.2. Problemi istraživanja

Problemi istraživanja su:

1. istražiti mišljenje roditelja o njihovim pravima
2. ispitati načine moguće podrške društvene zajednice roditeljima.

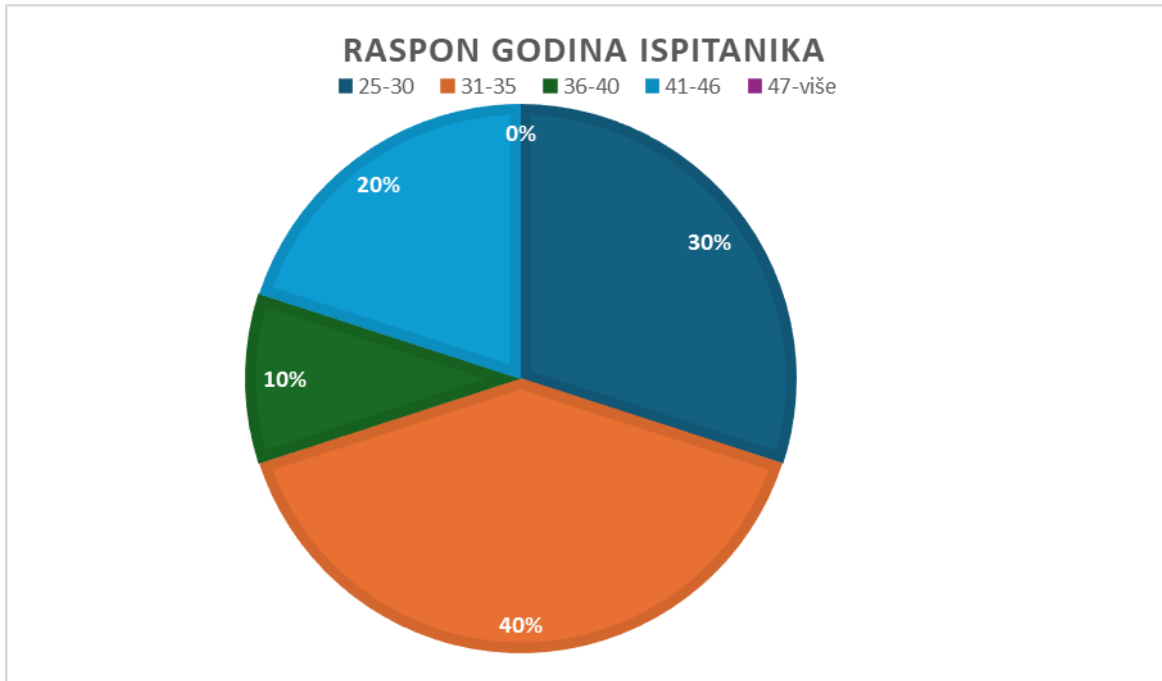
12.3. Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo deset roditelja djece predškolskog uzrasta. Prilikom odabira ispitanika nije postojao niti jedan kriteriji osim dobi djeteta roditelja (dob djeteta od 2 do 7 godina). Nisu se uzimali u obzir drugi čimbenici kao što su socio-ekonomski status, obrazovanje ili zaposlenost roditelja.

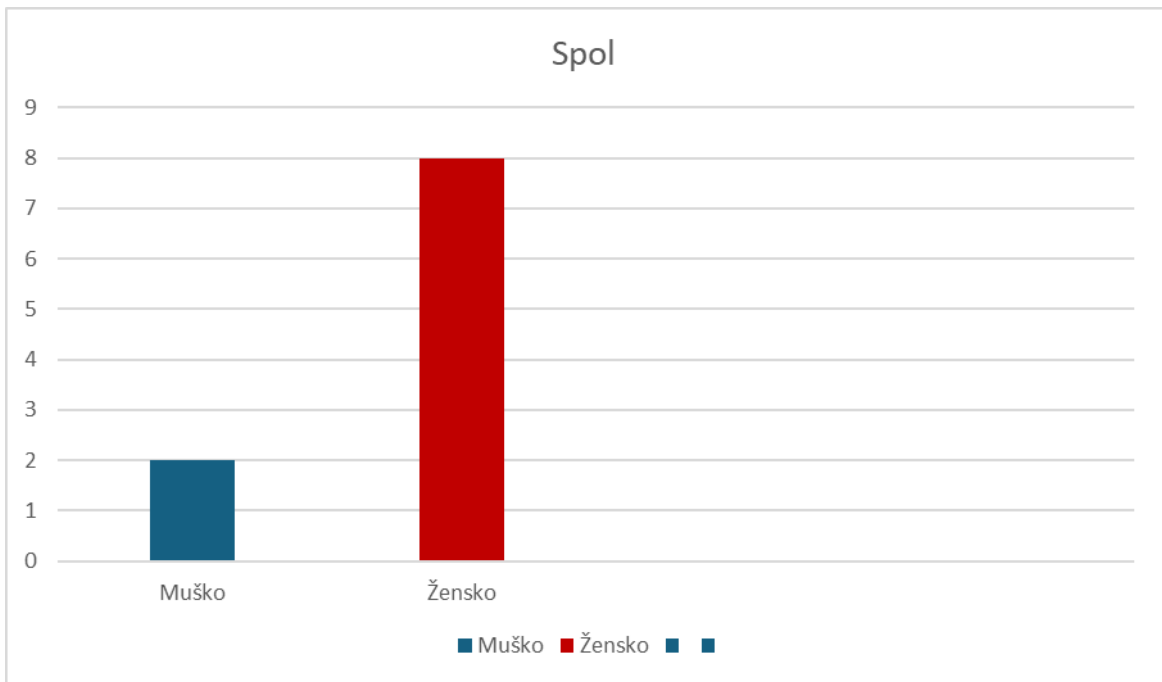
Prije provođenja istraživanja, ispitanici su bili kontaktirani putem telefonskog poziva ili SMS poruke. Uputio im se poziv za sudjelovanje te se detaljno objasnila svrha provođenja intervjua kao oblika istraživanja. Ujedno su dobili informacije o tijeku i trajanju intervjua. Nakon obavljenog poziva, od roditelja se očekivao povratan odgovor o sudjelovanju kako bi se znao točan broj ispitanika. Povratne informacije su bile ključne za organizaciju i uspješnost istraživanja. Nakon pristiglih odgovora roditelja kreiran je popis sudionika istraživanja.

Za potrebe istraživanja kreiran je uzorak od 10 roditelja djece predškolskog uzrasta. Svaki ispitanik nalazi se u Istarskoj županiji, točnije u gradu Pula i njezinoj okolini.

U intervjuu je sudjelovalo osam žena te dva muškarca. Njihov raspon godina kreće se od 25 do 46 godina. U nastavku su prikazani grafovi o navedenim podacima.

Slika 1. Raspon godina ispitanika

Slika 2. Spol ispitanika

Roditelje se pitalo o njihovoj stručnoj spremi. Od 10 ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju šest ih ima završenu srednju stručnu spremu te četiri visoku stručnu spremu. Osam sudionika je u braku, a dva su razvedena. Prilikom provođenja istraživanja u istom nije sudjelovao niti jedan samohrani roditelj. Roditelji se nalaze u obiteljima sa različitim brojem članova. U dvočlanjoj obitelji žive dvoje roditelja, tročlanjoj četiri roditelja, četveročlanjoj tri te peteročlanjoj samo jedan roditelj. Djeca roditelja koji su sudjelovali u istraživanju predškolske su dobi, od kojih je jedno dijete od dvije godine, četiri djeteta od tri godine, dvoje od četiri, dvoje od pet i jedno dijete od šest godina.

12.4. Instrument

Tijekom istraživanja podaci su se prikupljali strukturiranim intervjuom, individualno, sa svakim ispitanikom. Intervju se sastajao od općih pitanja kao što su spol, dob, srednja stručna sprema, broj i dob djece te status roditelja, i sedam pitanja vezanih uz prava roditelja i sustave podrške.

12.5. Postupak

Za vrijeme provođenja intervjua ispitivač je snimao ispitanikove odgovore putem audio zapisa (diktafonom). Prije samog početka intervjua roditelje se uvelo u sve što slijedi te su trebali dati odobrenje za snimanje tijeka intervjua.

Kao što je ranije navedeno, roditelji su se intervjuirali individualno. Svakom od ispitanika prije provedbe intervjua date su upute. Naglasilo im se kako je istraživanje anonimno te da će se njihovi podaci iznijeti kroz oznake.

Istraživanje se provodilo u slobodno vrijeme roditelja, po dogovoru. Lokacija provođenja intervjua bila je različita, ovisno o mogućnostima roditelja (park ili roditeljski dom). Roditelji su odgovarali na pitanja po redoslijedu te su bili u mogućnosti preskočiti bilo koje od pitanja ukoliko ne znaju dati odgovor. Ispitivanje sudionika se provodilo tijekom mjeseca lipnja i srpnja 2024. godine. Istraživanje je odobreno od strane Povjerenstva za procjenu etičnosti istraživanja 6. lipnja 2024.

12.6. Analiza i obrada podataka

Prikupljeni podaci istraživanja obrađeni su kvalitativno. Nakon obrade podataka, oni su uspoređeni sa sličnim istraživanjima. U nastavku su prikazani rezultati istraživanja i rasprava.

12.7. Rezultati istraživanja i interpretacija

12.7.1. Mišljenje roditelja o njihovim pravima

Da bi se istražio istraživački problem o znanjima roditelja o njihovim pravima prvo postavljeno pitanje tijekom provođenja istraživanja odnosilo se na definiranje pojma „prava roditelja“. Na pitanje odgovorilo je svih 10 ispitanika. U nastavku su prikazani primjeri odgovora.

„To bi bila obveza i odgovornost roditelja za skrb i brigu o svom djetetu.“

„To je obaveza naša i odgovornost da se brinemo za dijete.“

„ To je više odgovornost, nego pravo.“

„Da u svemu odlučuju što se tiče djece.“

„Prava roditelja su da ti odlučuješ o svom djetetu, da mu ne nameće društvo nego da ti odlučuješ kako ćeš odgojiti svoje dijete i na koji način, da si ti glavni u njegovom odgoju.“

„Prava roditelja su neka prava koji ima svaki roditelj kako bi se on mogao brinuti i skrbiti o svom djetetu, njegovom životu, osobnom razvoju o zdravstvenoj skrbi i slično.“

Svaki od roditelja odgovorio je jedinstveno na postavljeno pitanje. Niti jedan odgovor ne smatra se netočnim jer svatko od njih ima svoje gledište na prava roditelja. Neki od odgovora povezani su s nekim od stavaka Obiteljskog zakona.

Troje ispitanika već u prvom pitanju spomenulo je pojmove obaveza i odgovornost o čemu ih se također pitalo. Na pitanje o tome jesu li obaveza i odgovornost dio prava roditelja, iznijeli su svoje mišljenje te se svaki od roditelja složio se sa izjavom da odgovornost i obaveza jesu prava roditelja.

„Mislim da je obaveza jer je to malo dijete, ti imaš obavezu brinuti da ima sve što njemu treba, samim tim dolazi i odgovornost jer ako ti nisi odgovoran to dijete neće dobit sve što mu je potrebno za njegov razvoj.“

„Da, djeca ne znaju sama brinuti za sebe i ne mogu pa je naša obaveza i dužnost da se mi brinemo za njih.“

„Pa jesu, općenito se radi za dobrobit djeteta i samim time se rađa obveza i odgovornost.“

„Pa mislim da jesu. Smatram da je to neka obveza roditelja da on skrbi o djetetovom životu, o njegovom zdravlju, da brine o njemu, da ga obrazuje, odgaja i da brine o njegovoj imovini.“

„Pa jesu da, odgovoran si za to dijete, da mu pružiš zdravstvenu skrb, školovanje, vrtić u toj dobi dok je maleno, da se skrbiš na najbolji način na koji znaš.“

Na ovo pitanje također su odgovor ponudili svih deset ispitanika. Svaki od odgovora bio je pozitivan, točnije svi su naveli kako su odgovornost i obaveze dio prava roditelja, što je navedeno i u ustavu Republike Hrvatske. Odgovornost se odnosi na osiguravanje razvoja djeteta.

O poznavanju dokumenata u kojima se mogu pronaći prava roditelja svi od ispitanika su dali odgovor. U najvećoj mjeri roditelji su upoznati sa Obiteljskim zakonom, no navode i druge zakone kojima ne znaju naziv. Razlog tome krije se u činjenici da nisu imali razloga za istraživanjem istih. Neki od primjera navedeni su u nastavku.

„U obiteljskom zakonu. Kada sam istraživala neka prava roditelja i prava djece, jedino što sam uspjela pronaći bilo je u Obiteljskom zakonu. Tamo je bilo najbolje objašnjeno.“

„Iskreno ne znam, vjerojatno u Obiteljskom zakonu ali nisam ga nikada čitao.“

„Najviše sam čitala o pravima roditelja u objavama udruge Roda, što se zalaže za prava roditelja i djece.“

„Najbolje u Obiteljskom zakonu gdje je sve točno definirano.“

„Ima valjda negdje neki dokument o tome. Ne znam sada reći stručno kako se zove. U nekim zakonima. Mi kao roditelji nikada nismo imali problema da bi tražili ta prava, zato ja to sada ne znam gdje mogu pročitati ta prava. Nikada mi nisu trebala ta prava.“

„Ja sada znam da se to može vidjeti na e-Građanima. Kolega s posla dobio je dijete i razgovarali smo o očinskom dopustu. Toga nije bilo u moje vrijeme. Mislim, tada sam prvi put čuo za to pa mi je pokazao na njihovim stranicama o tome.“

Roditelji su se kroz intervju susreli s pitanjem o najvažnijim pravima, po njihovom mišljenju. Na pitanje su odgovorili svi ispitanici, no nisu svi znali navesti pet prava kao što je postavljeno u pitanju. Većina ispitanika navela je kako su ključna roditeljska prava roditeljska skrb, neka od vrsta dopusta, pravo na zdravstvenu skrb djeteta te pravo na neku vrstu podrške. Odgovori na pitanje su slijedeći:

„Znači, pravo roditelja je da o djetetu do njegove punoljetnosti, da ga podupire, da mu pruži zdravstvenu skrb ako je bolesno dijete, da ga ne ostavlja samog kod kuće.“

„Pravo na roditeljsku skrb, to definitivno. Pravo na zdravstvenu skrb, pravo na porodiljni dopust, pravo na kontakt roditelja s djetetom ali i kontakt djeteta s ostatkom obitelji, pravo na bolovanje kad je dijete bolesno, barem je to kod nas dobro u odnosu na druge države.“

„Roditeljska i zdravstvena skrb, očinski dopust u zadnje vrijeme, porodiljni za mame.“

„Recimo, pravo na stručnu pomoć, pravo na porodiljni dopust, posvojiteljski dopust.“

„Najprije bi izdvojila majčinski i očinski dopust, pravo na zdravstvenu skrb, pravo na obrazovanje djeteta, na upravljanje djetetovom imovinom i pravo na podršku koja im se može pružiti.“

„Roditelj ima pravo na donošenje odluka, na primjer o oblačenju djeteta, pravo na „upravljanjem“ ponašanja djeteta, naše donošenje odluka u nekim svakodnevnim situacijama.“

„Roditelj ima pravo na izbor, na brigu o djetetu. Ima pravo na donošenje odluka za dijete, na primjer cijepljenje. Ima pravo na pomoć, to može biti stručna pomoć ali i pomoć obitelji. Ima pravo i na novčanu naknadu kada se rodi dijete.“

Kao posljednje pitanje unutar ove analize ostavljeno je pitanje o tome zašto su prava roditelja važna za obitelj a zašto za društvo? Upravo ovo pitanje zahtijevalo je najviše

razmišljanja. Ispitanici na ovo pitanje nisu odgovarali u potpunosti ili uopće. No, svi odgovori slažu se sa time da su prava važna kako za obitelj tako i za društvo. Primjeri odgovora prikazani su u nastavku:

„Za obitelj, kako bi znali što je sve potrebno, da bi se mi kvalitetno brinuli o svom djetetu pa tako i obitelji. A za društvo, da bi znali koja prava se ostvaruju, što sve možemo mi i drugi pružiti djetetu i kako bi mogli iskoristiti sve što država pruža.“

„Znači, obitelj je stup društva. Svako pravo koje roditelj ima je da se što bolje brine o svom djetetu, a društvo da ga u tome podupire ili pomaže.“

„Za obitelj su važna su da bi se znali skrbiti o djetetu. Na pitanje o važnosti za društvo nemam odgovor.“

„Prava roditelja su važna za obitelj da svaki član bude upoznat s pravima kako bi mogli pripomoći u odgoju i obrazovanju djeteta i brizi. Zatim, da se potiču roditelji na odgovornost. Za društvo su važna kako bi znali na koji način pružiti neku vrstu podrške roditeljima i da bi znali što sve roditelji trebaju zadovoljiti.“

„Zato što roditelji formiraju dijete od malena da se prilagodi društvu i okolini.“

„Prvo, prava roditelja su važna za obitelj kako bi se stvorilo neko sigurno i pozitivno okruženje među članovima, naravno ako su ta prava zadovoljena. Onda, važna su jer roditelji u najvećoj mjeri odlučuju u interesu djeteta, ali to se zapravo odnosi onda i na cijelu obitelj, da toj kompletnoj obitelji bude lijepo. Mogu biti važna jer se tako jačaju obiteljski odnosi. A, drugo, zašto su važna za društvo? Pa, jer ukoliko roditelji poštuju svoja prava i odgajaju djecu na lijep i primjeren način onda ta ista djeca doprinose društvu. Društvo je sve oko nas, van obitelji. Na primjer, ako roditelj skrbi o djetetu kako treba, ako ne vrši nasilje nad njim, onda dijete to isto neće činiti drugima. Zapravo su djeca odraz roditelja. Oni se ponašaju onako kako vide od roditelja, pa tako i mi onda možemo i vidjeti probleme u obitelji. Tako da, ukoliko su djeca odgojena neće biti problema unutar društva.“

Po odgovorima koji su se dobili od roditelja možemo uvidjeti kako ispitanici poznaju prava roditelja. Slažu se sa izjavama koje su bile navedene unutar intervjua te su iznosili pozitivna i iskrena mišljenja. Iskrenost je najviše bila vidljiva prilikom preskakanja pitanja.

Nakon provedenog istraživanja vidljivo je kako niti jedan od roditelja nije spomenuo pravo to jest izrečenu odluku propisanu *Obiteljskim zakonom* (članak br. 94) o zabrani tjelesnog kažnjavanja djeteta. Od 2013. do 2015. godine provodio se projekt na temu „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“ kojemu je cilj bio promicanje zaštite djece. Pri završetku projekta dobiveni su rezultati u kojima je vidljiv veliki postotak primjene tjelesnog kažnjavanja. Dobiven je podatak od 78,8% gdje se mladi i roditelji slažu s time kako su roditelji makar jednom kaznili dijete (Udruga roditelja „Korak po korak“, 2018).

Roditelji koji su sudjelovala unutar ovog istraživanja osvrnuli su se na dijete i njegovu dobrobit no, bio koju vrstu primjene nasilja nisu spomenuli. Uz dobrobit su navodili odgovornost, skrb i zdravstvenu zaštitu kao bitne aspekte prava roditelja. No, nasilje unutar obitelji smatra se velikim problemom te onda isti utječe na daljnii razvoj djeteta.

12.7.2. Mišljenje roditelja o ostvarivanju prava i podrške

Daljnijim istraživanjem ispitao se drugi istraživački problem: ispitati načine moguće podrške društvene zajednice roditeljima. Uz ovaj istraživački problem povezan je i prvi o mišljenju prava roditelja. Unutar ovih pitanja od ispitanika tražili su se konkretni primjeri dobre i loše prakse o ostvarivanju prava roditelja te primjeri vezani uz podršku društva roditeljima.

Na ova dva pitanja roditelji su davali najopširnije odgovore sa puno primjera. Prvo pitanje usko je vezano uz samo podršku roditeljstvu. Roditelje se pitalo da navedu primjere dobre i loše prakse iz društva o ostvarivanju prava roditelja, to jest u kojoj se mjeri ista poštuju? U nastavku su prikazani odgovori ispitanika:

„Roditeljska skrb mislim da se ajmo reći poštuje. Kontakt s djetetom bude malo kompliciran kada su roditelji rastavljeni jer nekad druga strana kod koje dijete nije svakodnevno nekada niti ne želi ostvariti kontakt s djetetom. Što se tiče zdravstvene skrbi mislim da je to kod nas dobro zastupljeno i da se sve može maksimalno iskoristiti. Naravno, ako roditelj brine o svom djetetu i traži zdravstvenu skrb dodatnu ako je potrebna. Upravljanje imovinom djeteta je zastupljeno, ali ne u tolikoj mjeri jer postoji dosta slučajeva kada su djeca dosta financijski zakinuta kada njihov novac ne bude utrošen na njih i njihove potrebe. Poznajem situaciju gdje djeca unutar te obitelji ne dobiju ništa. Ajmo reći da je dijete dobilo novce za rođendan jer nitko od nas više ne

znam što im kupiti, kada imaju sve. Taj novac nikad nije bio potrošen na dijete, dobro, možda je minimalno, ali većinom na cigarete za majku.“

„Mislim da se dosta poštuje. Vjerojatno u nekim obiteljima i ne, ali manje-više mislim da svi poštuju svoja prava. Ima dosta primjera gdje ljudi imaju više djece, a ne mogu im opskrbiti sve potrebno, niti financijski niti materijalno. Ne mogu im posvetiti niti dovoljno vremena. Danas roditelji puno rade, pa mislim da onda tako ne ostvaruju dovoljnu količinu kontakta s djetetom.“

„Prava roditelja mislim da se dosta poštuju jer imamo stručne osobe koje prate situaciju u obitelji, a ako se ne poštuju poduzimaju se neke mjere. Mislim da je to u našem društvu dosta zastupljeno. Dobra praksa je da roditelj brine o higijeni i zdravlju svoga djeteta, da ga šalje u vrtić, da s njim uči, da upravlja imovinom na dobar način, da taj djetetov novac čuva te ukoliko je potrebno ga potroši na potrepštine za dijete. Loš primjer je da roditelji u našoj državi najčešće zanemaruju dijete. Ne brinu se o njemu.“

„Mislim da se prava roditelja poštuju. Naravno, ne poštuje ih svaka osoba, uvijek ima iznimaka. Mislim da se prava manje poštuju kod obitelji nižeg socio-ekonomskog statusa jer nemaju dovoljno prihoda za brigu o djetetu. Takva djeca onda često budu zanemarena jer roditelji novac troše puno više na svoje potrebe nego na potrebe djeteta ili čak djece, što je čest slučaj da u takvim obiteljima postoji mnogo članova. Primjeri dobre prakse su nam zapravo vidljivi svakodnevno. U trgovinama možemo vidjeti djecu i roditelje pa samo tako zaključiti na primjer po izgledu djeteta da li roditelj vodi brigu o njemu. Poznajem i par roditelja koji samostalno odgajaju djecu, razvedeni su. Kontakt sa drugim roditeljem je normalan, sve po dogovoru.“

Svaki odgovor izrečen je dosta opširno. Svih 10 ispitanika slaže se sa činjenicom da se prava koja su izrečena Obiteljskim zakonom u većoj mjeri poštuju unutar našeg društva, što su i pokrijepili konkretnim primjerima. Većina ispitanika osvrnula se na loše primjere prakse vezane uz upravljanje imovinom djeteta.

Na posljednje pitanje „Kako društvo može podržati roditelje u ostvarivanju njihovih prava“ roditelji su navodili brojne prijedloge. Obzirom da je ovo pitanje usko vezano uz istraživački problem navedeni su svi primjeri odgovora, osim onih koji se međusobno poklapaju. U najvećoj mjeri roditelji su spominjali humanitarne akcije i potporu kao podršku roditeljstvu.

„Može im pružiti potporu kada im je najpotrebnija. Možda neki roditelji nisu upućeni u zakone, iako je to sad sve dostupno na internetu pa ih mogu savjetovati o tome što i kako učiniti. Mogu im pomoći financijski. Primjer toga sam vidjela u grupi, u zatvorenoj grupi na Facebook-u da su otvorili temu o školskim udžbenicima. Da ukoliko netko od roditelja ima stare udžbenike koji njihovom djetetu više ne trebaju da se poklone onima koji si to ne mogu priuštiti.“

„Roditeljima se može pružiti podrška na različite načine. Kroz radionice možda. Neke stručne osobe organiziraju radionice u kojima može sudjelovati više roditelja. Oni tamo onda iznose svoja iskustva i probleme koje možda imaju. A, stručnjaci im zapravo tako pružaju podršku, savjetuju ih.“

„Roditeljima se može pružiti podrška kroz humanitarne akcije. To mi sad prvo pada na pamet. Svakodnevno, nažalost se susrećem sa različitim objavama na društvenim mrežama kako roditelji mole za pomoć. Ta pomoć je većinom financijska jer se uglavnom radi o prikupljanju novca za liječenje djeteta. Ima i situacija gdje je dobrodošla i materijala pomoć za ljude kojima su na primjer stradale kuće u požaru ili potresu. Sve su to načini na koje društvo može podržati roditelje i pokazati im da nisu sami, da će se situacija popraviti. Jer da nema dobrih ljudi koji sudjeluju u tim akcijama roditelji ne bi mogli ostvarivati svoja prava jer nemaju adekvatne uvijete za to. Puno sličnih primjera bude prikazano u emisiji Provjereno, sa sretnim završetkom. Uz to, društvo jednostavno može biti tu za roditelje i saslušati ih, savjetovati ili biti potpora u nekim teškim situacijama.“

„Društvo može pomoći tako da se manje diskriminira roditelje. Što se tiče stanova, poslova. Da za krov nad glavom i posao ne bude uvjet broj djece koji imaš ili da li ćeš imati djecu.“

„Može ih podržati tako da ih savjetuje ili uputi na neko savjetovanje, ovisi o čemu se radi.“

Većina roditelja navodila je primjere koji se odnose na prava roditelja prema djetetu. Samo jedan od ispitanika naveo je radionice kao sustav podrške koje pohađaju roditelji kako bi jačali roditeljske kompetencije.

Analizom dobivenih podataka dobiven je uvid o upoznatosti roditelja sa njihovim pravima te uvid u moguće načine podrške roditeljstvu. Bitno je uzeti u obzir kako je

svaki roditelj jedinstven te da svi ispitanici imaju drugačija razmišljanja i stavove o roditeljstvu i roditeljskim pravima. Različite životne okolnosti, osobna uvjerenja ili prethodna iskustva utječu na to kako roditelji percipiraju svoja prava.

Glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati roditelje o njihovim pravima i sustavima podrške kako bi uvidjeli koliko su upoznati sa istima te koje mišljenje imaju o tome. Dobiveni rezultati pokazuju kako su roditelji u velikoj većini upoznati sa pravima roditelja. Oko poznavanja pojma prava roditelja svaki roditelj ponudio je odgovor. Niti jedan odgovor koji su ispitanici dali tijekom provođenja istraživanja ne smatra se netočnim pa tako niti na ovo pitanje. Većina ispitanika je prava roditelja objasnila kao vrstu obaveze koju posjeduju roditelji kako bi na što kvalitetniji način odgojili svoje dijete, što i je jedno od objašnjenja na službenim stranicama Europskog Instituta za ravnopravnost spolova. Svaki od ispitanika trebao je nešto više vremena za odgovor na ovo pitanje. Prema izrazima lica moglo se primijetiti kako su bili iznenađeni postavljenim pitanjem. Naknadno, nakon provedenog intervjua svi su se osvrnuli upravo na to pitanje. Komentirali su kako svi misle da znaju što su prava roditelja, ali kada ih moraju definirati potrebno je dobro razmisliti.

Od 10 ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju njih pet, točnije 50%, znalo je navesti svih top pet po njihovom mišljenju prava roditelja. Također, niti u ovom pitanju nije postojao točan odgovor, to jest da su morali navesti točnih pet prava koja se od njih traže. No, svaki ispitanik odgovorio je na pitanje. Jednako tako svaki od ispitanika složio se sa činjenicom da su obaveza i odgovornost dio prava roditelja. Točnije, neki od njih su upravo tu izjavu koristili kao objašnjenje pojma prava roditelja. Potvrdni odgovor o tome da su obaveza i odgovornost dio prava roditelja od velike je važnosti. Ono ukazuje na moguću daljnju potrebu za osnaživanjem roditeljstva, kako bi bili svjesni ne samo svojih prava, nego i odgovornosti koje proizlaze iz njih. Upravo takav pristup može poboljšati razumijevanju roditeljske uloge.

Provedenim istraživanjem može se utvrditi kako roditelji poznaju roditeljska prava ali ne u potpunosti. Točnije, nisu upoznati s dokumentima u kojima se oni nalaze. Od svih ispitanika samo 30% definiralo je zakon u kojima se nalaze prava roditelja. Dakle 70% ispitanika pokazalo je nedostatak konkretnog znanja. Navodili su kako ne poznaju službene nazive zakona te su navodili internetske stranice, to jest portale. Mnogi ispitanici nailazili su na probleme tijekom odgovaranja na pitanja. Bilo im je potrebno

više vremena za razmišljanje jer su navodili kako to nije tema koju svakodnevno proučavaju. O važnosti prava za obitelj i društvo ispitanici su najviše razmišljali. Svoje odgovore većinom su davali bez osvrta na važnost prava roditelja za društvo. Rezultati ovog dijela istraživanja pokazali su kako roditelji posjeduju znanja o svojim pravima. Ona nisu opširna ali su dovoljna za kvalitetnu svakodnevnu brigu o djetetu. Većina roditelja naglasila je kako se nije našla u situaciji u kojoj trebaju biti upoznati sa svojim pravima.

Drugi dio analize istraživanja odnosio se na upoznatost roditelja s podrškom roditeljstvu i poštivanju prava. Kroz rezultate istraživanja vidljivo je kako u našem društvu postoji mnogo primjera nepoštivanja roditeljskih prava. Roditelji su navodili primjere iz stvarnog života. Niti jedna od navedenih situacija nije bila vezana uz život ispitanika i njihove djece. Kada govorimo o podršci samo jedan od roditelja naveo je podršku kroz radionice koje pružaju stručne osobe. Može se primijetiti kako roditelji sustavom podrške smatraju isključivo neku vrstu pomoći. Kao što je ranije navedeno samo jedan od roditelja naveo je radionice koje bi svaki od roditelja mogao pohađati. Ovaj podatak upućuje na potrebu za proširenjem mreže podrške za roditelje, kako bi im se pružile različite usluge. Radionice su upravo jedan od primjera sustava podrške koji koristi svakome. Ne mora postajati problem unutar obitelji kako bi se posjetila neka od radionica. One služe za jačanje samopouzdanja roditelja, proširivanje znanja ali i kompetencija.

Većina ispitanika koja je sudjelovala u istraživanju bila je iznenađena postavljenim pitanjima, kao što je ranije navedeno. Iako su svi ispitanici bili upoznati s osnovnim pojmovima roditeljstva, prava i podrške, suočavanje s konkretnim pitanjima zahtijevalo je dublje razmišljanje i promišljanje. Činilo se kako su pitanja bila izazovnija nego što su očekivali, što je ukazivalo na to da se u njihovim odgovorima tražila veća promišljenost. Tijekom davanja odgovora, prema izrazu lica i načinu govora, moglo se primijetiti kako aktivno promišljaju o postavljenim pitanjima, često zastajući prije nego što bi odgovorili.

Unicef je objavio istraživanje pod nazivom „Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj“. Autor naglašava kako je roditeljima u najmlađoj dobi djeteta potrebna pomoć oko brige djeteta i kućanskih poslova (Unicef, 2013). Više od 60% roditelja dobiva ne naplaćenu pomoć od strane obitelji/društva. Također je i

prikazano kako roditelji koji žive na selu dobivaju veću neplaćenu pomoć, dok roditelji koji žive u gradu dobivaju plaćenu pomoć u većoj mjeri. Podaci o ne naplaćenoj pomoći ukazuju na važnost obiteljskih i društvenih veza u podrški roditeljstvu, što uvelike olakšava svakodnevne izazove. Unicef je dobio podatke kako savjetodavnu podršku roditelji u najvećoj mjeri ostvaraju s partnerom, i to čak 87%. Tijekom provođenja UNICEF-ovog istraživanja roditelji su predlagali različite oblike pomoći u roditeljstvu. Oni su se odnosili na besplatne radionice, stručnu pomoć, telefon za informacije, besplatne brošure i slično. No, provedenim istraživanjem o ovoj vrsti podrške nije dobiven niti jedan odgovor. Unutar provedenog istraživanja dosta roditelja osvrnulo na pomoć oko brige djeteta. Ona se odnosila i na pomoć obitelji ali i plaćenih osoba za čuvanje. Unutar UNICEF-ovog istraživanja prikazan je podatak o tome kako osobe nižeg socio-ekonomskog statusa dobivaju puno manje pomoći i podrške od drugih (UNICEF, 2014).

Kroz ovo provedeno istraživanje dobiveni su podaci koji se ne podudaraju u potpunosti s rezultatima UNICEF-ovog istraživanja, što ukazuje na različite percepcije ali i prioritete među roditeljima u pogledu podrške roditeljstvu. Dok UNICEF-ova istraživanja često ističu važnost obrazovnih programa, radionica i savjetovanja kao ključnih oblika podrške roditeljima, ispitanici koji su sudjelovali unutar ovog istraživanja su istaknuli drugačije potrebe. Većina ispitanika je kao glavne oblike podrške u ostvarivanju svojih prava navodila financijsku i materijalnu pomoć, humanitarne akcije, te smanjenje diskriminacije.

Rezultati provedenog istraživanja ukazuju na to da mnogi roditelji osjećaju potrebu za izravnom i konkretnom pomoći koja bi im olakšala svakodnevne izazove. Financijska i materijalna pomoć te humanitarne akcije kao navedeni odgovori mogu biti povezani s ekonomskom nesigurnošću ili osjećajem nedovoljne podrške iz sustava. Roditelji su možda suočeni s izazovima koji uključuju nedostatak osnovnih resursa, što ih potiče da traže podršku koja će im omogućiti bolje uvijete za razvoj njihova djeteta.

S druge strane, samo jedan roditelj spomenuo je sudjelovanje u radionicama i tek jedan roditelj je istaknuo bilo koji oblik savjetovanja kao oblik podrške koji smatra korisnim što je samo 20% u usporedbi s onime što roditelji žele.

13. ZAKLJUČAK

Odgovornost koja je usmjerena na osiguranje dobrobiti djeteta, sigurnosti i razvoja obuhvaćena je pravima roditelja. Unutar Hrvatske prava roditelja regulirana su mnoštvom zakona koja naglašavaju kako roditelji imaju pravo i obvezu skrbiti o svome djetetu. Institucije i društvo u cjelini trebali bi pružiti podršku roditeljima. Time se ne poboljšava samo kvaliteta života, već se svakom djetetu osigurava da živi u poticajnom okruženju zajedno sa svojim roditeljima. Poznavanje prava roditelja smatra se polazištem za daljnji razvoj roditelja i djeteta.

U skladu s navedenim spoznajama, u sklopu ovog diplomskog rada provedeno je istraživanje čiji je cilj bio utvrditi mišljenja i upoznatost roditelja s njihovim pravima i podrškom roditeljstvu. Roditelji su upoznati sa svojim pravima, no ne u potpunosti. Ispitanike su postavljena pitanja navodila na razmišljanje zbog toga što ista nisu svakodnevna. Provedenim istraživanjem dobili su se rezultati iz kojih je vidljivo kako je roditeljima potrebna dodatna podrška kako bi u većoj mjeri osvijestili važnost prava.

Obitelji u kojima žive sudionici istraživanja sastoje se od različitog broja članova i statusi roditeljstva se razlikuju. No, svaki od ispitanika poštuje svoja prava i ponaša se u skladu sa istima. No, kroz tijek istraživanja pokazalo se kako unutar našeg društva postoji velik broj primjera unutar kojih se krše prava roditelja. Podrška društva usmjerena prema roditeljima uspoređena je sa UNICEF-ovim provedenim istraživanjem. Pokazalo se kako se mišljenja roditelja razlikuju. Iako je u istraživanju koje je proveo Unicef sudjelovalo više ispitanika, njihovi odgovori usmjereni su na podršku vezano uz stručna savjetovanja i edukacije. Ti rezultati ukazuju na veću želju i potrebu roditelja o poznavanju vlastitih prava. Upravo ta činjenica vezana je uz razmišljanje kako roditelji nisu upoznati u potpunosti sa svojim pravima. Kao takvima, potrebna im je veća dostupnost informacija i savjetovanja neovisno o tome javlja li se u obitelji određeni problem ili ne.

Istraživanje je provedeno na roditeljima djece predškolskog uzrasta unutar Istarske županiji. Svi sudionici nakon provedenog intervjua složili su se sa tim kako bi trebali pročitati zakone i internetske članke o pravima roditelja kako bi bili u što većoj mjeri informirani, te kako bi se trebalo pomoći roditeljima koji krše roditeljska prava. Smatraju kako je pomoć potrebna zbog daljnjeg razvoja i napretka njihove djece ili djeteta. Upravo ta mišljenja pokaza su kako su roditelji voljni osvijestiti sebe ali i druge

o važnosti prava roditelja. No, smatraju kako su prava vrlo bitna kako za roditelje tako i za dijete, te da su obaveza i odgovornost ključni faktori za ostvarivanje istih.

Uz provedeno istraživanje bilo bi zanimljivo dodati pitanja vezana uz iskustva podrške koju su roditelji primili kako bi se dobio dodatani uvid u stanje unutar društva.

14. LITERATURA

1. Čudina-Obradović, M., Starc, B., Profaca, B., Letica, M. i Pleša, A. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga
2. Konvencija o pravima djeteta (1989). (Pristupljeno: 22.7.2024.) https://www.unicef.hr/wpcontent/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
3. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950). (Pristupljeno: 24.6.2024.) <https://www.zakon.hr/z/364/%28Europska%29-Konvencija-za-16.za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda>
4. Jurčević Lozančić, A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 13(4), 122-150. (Pristupljeno: 24.6.2024.)
5. Nenadić-Bilan D. (2015). *Društvena potpora roditeljima djece predškolske dobi*. Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu, 64(1), 45-63. (Pristupljeno: 24.6.2024.)
6. Obiteljski zakon – Zakon.hr (2023). (Pristupljeno: 20.6.2024.) <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>
7. Pećnik N. i Dobrotić I. (2019) *Usluge podrške roditeljstvu u Hrvatskoj: Potrebe roditelja i postojeći programi*, 125-152. (Pristupljeno 1.7.2024.)
8. Pećnik, N. i Raboteg-Šarić (2004). *Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima*. Revija za socijalnu politiku, 12(1), 1-21. (Pristupljeno: 1.7.2024.).
9. Pintar, Ž. (2016). *Određenje roditeljskih prava u kontekstu ustanove ranog i predškolskog odgoja*. Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, 158(1-2), 183-194. (Pristupljeno: 1.7.2024.)

10. Unicef (2013). *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. (Pristupljeno: 20.7.2024.) https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Kako_roditelji_i_zajednice_brinu_o_djeci_najmlade_dobi.pdf
11. Udruga roditelja „Korak po korak“ (2018). *Svako dijete ima pravo biti sigurno od nasilja* (Pristupljeno: 9.9.2024.) <https://urkpk.org/wp-content/uploads/2020/04/Svako-dijete-ima-pravo-biti-sigurno-od-nasilja.pdf>
12. Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama – Zakon.hr (2023). (Pristupljeno 25.6.2024.) <https://www.zakon.hr/z/214/Zakon-o-roditeljskim-i-roditeljskim-potporama>
13. Zakon o socijalnoj skrbi - Zakon.hr (2024). (Pristupljeno: 29.6.2024.) <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>
14. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi – Zakon.hr (2024). (Pristupljeno: 29.6.2024.) <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>
15. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju - Zakon.hr (2022). (Pristupljeno: 22.7.2024.) <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju>
16. Zakon o zdravstvenoj zaštiti - Zakon.hr (2024). (Pristupljeno: 22.7.2024.) <https://www.zakon.hr/z/190/Zakon-o-zdravstvenoj-za%C5%A1titi>

MREŽNI IZVORI

1. https://www.djecjivrticivanic.hr/documents/zaroditelje/preporuke/Odgoj_u_obitelji.pdf. (Pristupljeno: 2.7.2024.)
2. <https://krugovi.hr/stilovi-roditeljstva/> (Pristupljeno 29.6.2024.)
3. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/piaget-jean> (Pristupljeno 29.6.2024.)
4. https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/mentalno_zdravlje/vrste-emocija-mogu-pomoci-a-mogu-biti-i-destruktivne-i-mnogi-bjeze-od-njih-psihologinja-otkriva-sve-o-njima-i-kamo-vodi-njihovo-izbjegavanje (Pristupljeno 29.6.2024.)

5. https://www.djecjivrticivanic.hr/documents/zaroditelje/preporuke/Odgoj_u_obitelji.pdf. (Pristupljeno 2.7.2024.)
6. <https://mrosp.gov.hr/pristup-informacijama-16/vasa-europa/socijalna-politika-12069/roditeljska-skrb-skrbnistvo-nad-maloljetnom-djecom/12097> (Pristupljeno 24.6.2024.)
7. <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/novela-obiteljskog-zakona-58297> (Pristupljeno 24.6.2024.)
8. <https://www.djecjivrtic-proljece.hr/prava-roditelja.html> (Pristupljeno 2.7.2024.)
9. <https://vrtic-razlicak.zagreb.hr/default.aspx?id=88> (Pristupljeno 2.7.2024.)
10. <https://www.bitno.net/kolumne/ogledalo-duse/biti-roditelj-djeteta-s-posebnim-potrebama-u-hrvatskoj-znaci-svakodnevnju-borbu-znam-to-iz-iskustva/> (Pristupljeno 1.7.2024.)
11. <https://hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore> (Pristupljeno 25.6.2024.)
12. <https://hzzo.hr/obvezno-osiguranje/pravo-na-smjestaj-uz-dijete> (Pristupljeno 22.7.2024.)
13. <https://www.czss-pozega.hr/baza-znanja/rana-intervencija/> (Pristupljeno 22.7.2024.)
14. <https://gov.hr/hr/samohrani-roditelji/706?lang=hr> (Pristupljeno 29.6.2024.)
15. <https://iskrasvjetlosti.hr/rana-intervencija-u-djetinjstvu-sto-je-i-kome-je-namijenjena-2/> (Pristupljeno 22.7.2024.)
16. <https://www.savezosit.hr/status-roditelja-njegovatelja-ili-status-njegovatelja/> (Pristupljeno 22.7.2024.)
17. <https://gov.hr/hr/rana-razvojna-podrska/732?lang=hr> (Pristupljeno 22.7.2024.)
18. <https://www.zenskirecenziraj.com/hr/ostalo/znate-li-koja-prava-imate-ako-ste-samohrana-majka/> (Pristupljeno 29.6.2024.)
19. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/humanitarna-akcija-za-malu-lavu---767092.html> (Pristupljeno 1.7.2024.)

15. POPIS SLIKA

Slika 1. Raspon godina ispitanika	30
Slika 2. Spol ispitanika	30

16. PRILOZI

Odluka Povjerenstva za procjenu etičnosti istraživanja

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Povjerenstvo za procjenu etičnosti istraživanja

ODLUKA O ETIČNOSTI ISTRAŽIVANJA

Naziv istraživanja:	Istraživanje o pravima roditelja
Voditelj/voditeljica istraživanja (odgovorna osoba):	Stela Zeman
E-mail adresa voditelja/voditeljice istraživanja:	szeman@student.unipu.hr
Institucija/organizacija koja provodi istraživanje:	SJD u Puli, FOOZ

Predloženi nacrt istraživanja:

- odobrava se kao etički prihvatljiv
- predlažu se sljedeće dorade da bude etički prihvatljiv:

Članice povjerenstva:

1. prof. dr. sc. Iva Blažević
2. izv. prof. dr. sc. Ksenija Černe
3. doc. dr. sc. Marlena Plavšić

Datum zaprimanja zamolbe: 27. 5. 2024.
Datum donošenja odluke: 6. 6. 2024.
Datum slanja obavijesti: 6. 6. 2024.

Instrument

Strukturirani intervju za roditelje

Tijekom istraživačkog postupka od Vas će se tražiti da odgovorite na pitanja o pravima roditelja. Intervju se sastoji od općeg dijela (pitanja o spolu, dobi, dobi djeteta, Vašoj stručnoj spremi, broju članova u obitelji i Vašem statusu) i sedam pitanja gdje iznosite Vaša mišljenja o pravima roditelja povezanim s Obiteljskim zakonom. Pitanja se odnose i na moguću podršku društvene zajednice roditeljima. Anonimnost je zajamčena što znači da se Vaše ime i prezime neće nigdje navoditi. Molimo da na pitanja odgovarate što spontanije i što iskrenije možete. Ako odlučite da na neka pitanja ne želite odgovoriti, to ne morate učiniti i za to nećete snositi nikakve posljedice. Ako nastavite s odgovaranjem, potvrđujete da ste informirani o istraživanju i da pristajete sudjelovati u njemu.

Spol: _____

Raspon godina:

a) 25 do 30

b) 31 do 35

c) 36 do 40

d) 41 do 46

e) 47 i više

Stručna sprema: _____

Dob djeteta: _____

Broj članova u obitelji: _____

Status roditelja (npr. samohrana majka, razvedeni i sl.):

Pitanja:

1. Kako biste definirali prava roditelja?
2. Mislite li da su obaveza i odgovornost dio prava roditelja? Objasnite svoje mišljenje.
3. Zašto su prava roditelja važna
 - a) za obitelj
 - b) za društvo?
4. U kojem dokumentu/ima možete pronaći o pravima roditelja? Možete li objasniti svoj odgovor?
5. U Obiteljskom zakonu piše da roditelji posjeduju pravo na: roditeljsku skrb (članak 91. – 127.), kontakt s djetetom (članak 104. – 110.), zdravstvenu skrb te odgoj i obrazovanje (članak 92.), upravljanje imovinom djeteta (članak 88. – 90.).

Što mislite, u kojoj mjeri se to poštuje u našem društvu? Navedite primjere loše i dobre prakse iz našeg društva.
6. Možete li navesti top pet najvažnijih (prema Vašem mišljenju) prava roditelja?
Objasnite svoj odgovor.
7. Kako društvo može podržati roditelje u ostvarivanju njihovih prava? Predložite načine.

SAŽETAK

Cilj ovog rada bio je ispitati roditelje djece predškolskog uzrasta o mišljenju roditelja o njihovim pravima te mišljenju o pružanju podrške roditeljima. Unutar ovog rada najprije je objašnjen razvoj djeteta te stilovi odgoja u obitelji. Ovi podaci ključni su za nastavak rada u kojemu su objašnjena prava roditelja određena zakonima. Opisana prava roditelja odnose se i na roditelje djece s teškoćama u razvoju. Sva prava roditelja vezana su uz obaveze i odgovornosti usmjerene prema razvoju njihova djeteta. U radu je opisana i podrška roditeljima te primjeri dobre prakse vezane uz podršku unutar našeg društva. Provedenim istraživanjem pokazalo se kako su ispitanici roditelji upoznati sa pravima roditelja, no postoji prostora za ostvarivanje dodatnih znanja. Upoznatost roditelja sa podrškom roditeljstvu u odnosu na uspoređeno provedeno istraživanje uvelike se razlikuje. Zaključno, prava roditelja vrlo su bitna za kvalitetnu brigu o djetetu i njegov razvoj.

Ključne riječi: dijete, prava roditelja, međunarodni zakoni, nacionalni zakoni, podrška

SUMMARY

The aim of this paper was to investigate and question the parents of preschool children about their parents' opinion about their rights and their opinion about providing support to parents. Within this work, child development and family upbringing styles are first explained. This data is crucial for the continuation of the work in which the rights of parents determined by laws are explained. The described rights of parents also apply to parents of children with developmental disabilities. All the rights of parents are related to obligations and responsibilities aimed at the development of their child. The paper also describes support for parents and examples of good practice related to support within our society. The conducted research showed that the surveyed parents are familiar with the rights of parents, but there is room for additional knowledge. Parents' familiarity with parenting support in relation to comparative research differs greatly. In conclusion, the rights of parents are very important for quality child care and development.

Keywords: child, parental rights, international laws, national laws, support